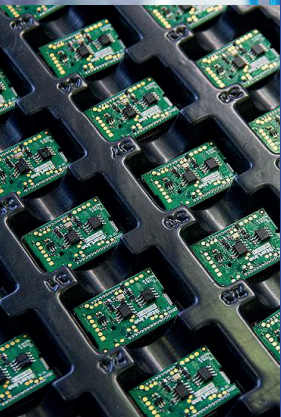

БУДІВЕЛЬНА
ПАЛАТА
УКРАЇНИ

НОВА ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЯ — РЕАЛЬНИЙ ШАНС ДЛЯ УКРАЇНИ

Антикризова рада
громадських організацій України
Київ – 2018

НЕЗАЛЕЖНА
АСОЦІАЦІЯ
БАНКІВ
УКРАЇНИ

УКРАИНСКАЯ
АССОЦИАЦИЯ
МЕБЕЛЬЩИКОВ

ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНА
ПАЛАТА УКРАЇНИ

УКРЛЕГПРОМ
УКРАЇНСКА АСОЦІАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ
ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Нова індустріалізація – реальний шанс для України.

Розробники: експертна група під керівництвом Новицького В.С., віце-президента УСПП, члена Національного комітету з промислового розвитку, заслуженого працівника промисловості України, Лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки, Голови Державного комітету промислової політики (2000-2001), Міністра промислової політики України (2007-2010).

Ухвалено рішенням спільного розширеного засідання Антикризової ради громадських організацій України та правління УСПП 09.11.2018 р.

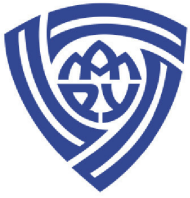
Запропонована стратегія запуску і відродження вітчизняного промислового комплексу на нових інноваційних підходах. Вона базується на осмисленні пошуків, помилок і досягнень протягом усього періоду розвитку промисловості в незалежній державі та на досвіді передових промислових країн світу. У ній викладаються підсумки виконаного системного синтезу заходів, які доцільно реалізувати на основі проектного підходу та інноваційних принципів, а також нова система інтеграції промисловості з наукою і фінансами, що здатні у відносно короткий період задіяти наявні можливості і вивести промисловість України на шлях сталого інноваційного розвитку.

Рецензенти:

Даниленко А.І, докт. економічних наук, професор, чл.кор. НАН України, радник дирекції Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України», лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки.

Тернюк М.Е. – докт. технічних наук, професор, президент Міжнародної академії наук і інноваційних технологій, заслужений діяч науки і техніки України.

Електронна версія документа розташована на сайті uspp.ua.

ЗМІСТ

Анотація.....	4
Вступ.....	7
Етапи розвитку вітчизняної промисловості і уроки з них.....	11
Сучасний стан промислового комплексу України.....	13
Основні гальмуючі чинники і ключові проблеми вітчизняної промисловості.....	16
Сучасний досвід і тенденції розвитку промисловості, особливості їх застосування в Україні.....	18
Підходи до реформування промисловості.....	18
Створення ефективного фінансово-економічного механізму.....	24
Особливості формування та реалізації промислової політики.....	27
Реформування укладності промисловості.....	28
Розширення ринків.....	29
Створення системи прискореного інноваційного розвитку та інноваційної інфраструктури.....	30
Технічна політика.....	31
Реформування системи управління промисловим комплексом.....	32
Кадрове забезпечення.....	34
Потрібні характеристики промисловості.....	34
Загальний алгоритм реформування.....	35
Вимоги до змін нормативно-правової бази реформування промисловості.....	37
Висновок.....	38

АНОТАЦІЯ

В забезпеченні ефективного економічного розвитку вирішальну роль відіграє промисловість. У світі немає жодної великої держави, яка б досягла економічних і соціальних успіхів без спрямованого її розвитку. Вибір подальшого шляху розвитку промисловості особливо важливий. Кинута на самоплив, вона по всіх показниках перебуває в кризовому стані, а по деяких - в критичному. Має місце системна розбалансованість основних факторів промислового розвитку і їх невідповідність рівню у розвинених країн. Сформувалась значна кількість синергетично діючих чинників, які гальмують розвиток. Найбільш значимими з них є: фактична відстороненість держави від управління промисловим розвитком, низький рівень виробництва, конкурентоздатності, незадовільна структура експорту та низький рівень його підтримки, закритичний знос основних фондів, відділення банківсько-фінансового капіталу від промислового, лавиноподібний відтік кадрів, відсутність повноцінної інноваційної системи, недосконалість та неповнота нормативно-правового забезпечення.

Це означає, що вивести промисловість з нинішньої кризи окремими локальними методами не можливо. Потрібна комплексна системна стратегія. Базові підходи до формування такої комплексної стратегії інноваційного розвитку промисловості, реалізація якої може переломити тенденцію розвитку на стабільно позитивну, з темпами зростання 7-10%, а в виробництвах високотехнологічної продукції - 10-15%, і пропонується в стратегії.

Які її основні особливості?

По перше, вона враховує стан промисловості, необхідність використання певний час її нинішнього виробничо-технологічного потенціалу, а також виходить з того, що сучасний світ вступив у новий період розвитку - неоіндустріалізацію, в основі якої виробництво продукції на базі інноваційних, інформаційних технологій і комп'ютерно-інтегрованих систем і стратегія

передбачає активний його розвиток.

По-друге, визначає ведучу роль держави, яка разом з бізнесом, наукою, громадськими організаціями здійснює спрямований інноваційний розвиток промисловості. Промисловість позиціонується як важливий національний пріоритет країни. Враховуючи великий вплив промисловості на вирішення соціально-економічних проблем, держава має цілеспрямовано сприяти її розбудові на ринкових принципах і забезпечувати стратегічне планування та пряму підтримку інноваційної діяльності.

По-третє, пропонує досягати вказану мету за рахунок формування і реалізації нової державної політики у виробничій, податковій, митній, валютній, зовнішнь-економічній, кредитно-фінансовій, інноваційно-інвестиційній, інституціональній, кадровій, регуляторній та управлінській сферах, що дозволить системно і комплексно формувати найбільш сприятливі умови для промислового розвитку. Цього вимагає глибина кризи, необхідність протидіяти кожному з негативно діючих на промисловість чинників. Заходи, які включають інструменти, методи перетворень по вказаних політиках реалізуються на засадах державно-приватного партнерства, з застосуванням проектного підходу та врахуванням локальних конкурентних переваг України.

Головною стратегічною метою реіндустріалізації України має бути створення конкурентоспроможного, інтегрованого у світову систему промислового комплексу, показники якого відповідають аналогам у промислово розвинених країнах. Виходячи з чисельності населення країни, її економічного потенціалу обсяги промислової продукції повинні наблизитися до 1,0 трлн. дол. США. Кількість нових високоефективних робочих місць в країні повинна збільшитись, як мінімум, на 5 млн., а промисловість - отримати принципово нову технологічну і виробничу укладність.

Для забезпечення прискореного

інноваційного промисловості пропонується формувати і реалізувати Національні та галузеві інвестиційні проекти та програми по основних пріоритетних напрямках:

-забезпечення потреби всіх галузей і сфер діяльності країни конкурентоздатною вітчизняною продукцією, виходячи з потреб замовників і можливостей підприємств;

-переробка вітчизняної сировини різних секторів економіки в кінцеву продукцію з більш високою доданою вартістю;

-розвиток експорту вітчизняної продукції з високою доданою вартістю та заходів з імпортозаміщення;

-реконструкція та технічне переоснащення, підвищення технологічного рівня виробничої бази підприємств у наукомістких галузях для досягнення сучасного світового рівня;

-модернізація діючих і створення нових високотехнологічних виробництв;

-підвищення рівня забезпечення країни хімічною продукцією;

-розвиток деревообробної та легкої промисловості;

-модернізація, реконструкція виробництв технологічних переділів, виведення застарілих, випуск нових видів продукції в ГМК.

-поетапний перехід до цифрових виробництв, прискорений розвиток ІТ-технологій і штучного інтелекту, комп'ютерно-інтегрованих виробництв;

-створення наноматеріалів і освоєння виробів з них;

-розвиток малого та середнього промислового бізнесу.

Національним проектом, який має міжнародне значення, може бути проект глобальної транспортно-логістичної системи, реалізація якого ініціюватиме інноваційний

розвиток транспортних засобів всіх видів.

Україні потрібні інвестиційні проекти створення виробництв електромобілів, конкурентоздатних тракторів, комбайнів, систем сільськогосподарських машин, гелікоптерів та іншої наукомісткої техніки. Досвід Словачії, яка за короткий час перетворилась в одного з найкрупніших в Європі виробників автомобілів, показує, що це можливо здійснити разом з провідними зарубіжними компаніями.

Кожен з визначених в результаті відбору Національних проектів вимагає своєї специфіки в організації робіт, технологічному, фінансовому і нормативно-правовому забезпеченні. В своєму поєднанні вони сформуєть основу програми динамічного економічного розвитку країни. Зокрема, реалізація програми забезпечення господарського комплексу країни вітчизняною продукцією дозволить за рахунок синергії дій щодо підвищення ефективності в галузях економіки і росту промислового виробництва зробиць належний старт економічного зростання.

Необхідно забезпечити на внутрішньому ринку сприятливі умови для доступу вітчизняної продукції переробних галузей до споживачів. Слід внести необхідні зміни в порядок закупівлі продукції іноземних структур при виконанні Національних проектів, особливо за бюджетні кошти, а також забезпечити внесення змін до діючих угод з СОТ та ЄС, які передбачатимуть сприятливі умови вітчизняному виробнику.

Заходи щодо розвитку експорту високотехнологічної продукції передбачають активне включення в роботу Експортно-кредитного агентства України. Важливо прискорити роботу по створенню системи страхування і гарантування виконання експортних контрактів. Для розширення зовнішніх ринків необхідно активізувати діяльність посольств і торгових представництв, їх взаємодію з підрозділами міністерств, підприємствами. Потрібно сконцентрувати увагу на пошуку нових ринків, де наша продукція буде конкурентоздатною. Важливим є розширення поставок продукції

на традиційні ринки СНД.

Значним джерелом фінансування розвитку підприємств можуть бути амортизаційні нарахування.

Необхідно сформувати системоутворюючі механізми і умови амортизаційної моделі забезпечення інвестиційного розвитку. Провести комплексну переоцінку основних фондів, забезпечити контроль цільового використання амортизаційних нарахувань.

У нас не має виходу із нинішнього економічного тупика без корінних змін діяльності банківсько-кредитної системи. Виходити треба з того, що вона є важливою складовою частиною економічної системи країни, її механізми та інструменти повинні забезпечувати розвиток як макроекономічного, так і реального секторів економіки.

Необхідно законодавчо підвищити відповідальність Національного банку за забезпечення економічного розвитку України. Досягатися це може лише при постійній системній взаємодії Кабінету Міністрів і Національного банку щодо вироблення рішень як по валютному курсу, антиінфляційних заходах, так і по фінансуванню програм і проектів розвитку країни.

Як свідчить світовий досвід, ключовим у формуванні ефективної системи промислового розвитку є найскоріше створення Банку розвитку України.

Особливу увагу слід звернути на використання можливостей банківської системи за рахунок ресурсів, що виділяються Національним Банком на рефінансування, у тому числі за рахунок емісії, уповноваженим фінансовим установам, зокрема, Банку розвитку, на реалізацію інвестиційних проектів та програм. Жорсткий контроль та діючий механізм використання коштів емісії на інвестиційне кредитування забезпечить мінімальний вплив на рівень інфляції.

Досвід багатьох успішних країн Європи

і Азії довів, що управління фінансовими потоками - ефективний інструмент інвестиційного розвитку промисловості. В Україні треба сміливіше починати його використовувати.

Для покращення інвестиційної привабливості країни необхідно на законодавчому рівні створити сприятливі умови щодо мінімізації затрат інвесторів як при будівництві промислових об'єктів, так і при реалізації продукції, забезпечити стабільність і незмінність законодавчих і інших регуляторних актів щодо діючих інвестиційних угод.

Наша інституціональна політика повинна орієнтуватись на концентрацію виробництва, одночасно розвиваючи середній та малий промисловий бізнес. Інституційно - структурна будова промисловості повинна стати триланковою, містити вертикально і горизонтально інтегровані об'єднання та нові структури. Однією з стратегічно важливих проблем є перетворення системи олігархічного капіталу з мало контрольованими державою галузевими монополіями в сучасні, інноваційно орієнтовані промислово-фінансові структури, що інтегрують свою корпоративну політику з державною.

Сучасна система інноваційного розвитку повинна відповідати умовам вищої продуктивності і якості. Вкрай необхідно відродити ланку галузевої науки, створити національний науковий центр розвитку промисловості з філіалами. Слід створити: систему вільних економічних мереж (майданчиків) під нові інноваційні виробництва, міжнародно визнану систему сертифікації продукції та послуг, ринкову інноваційну інфраструктуру, систему роботи з інтелектуальною власністю та формування нової технічної політики.

У кадровій політиці головна задача - пристосування системи освіти до зростаючих вимог промисловості. Держава повинна реалізувати заходи по закріпленню молодих спеціалістів на підприємствах. Важливо відродити систему підготовки та відбору кадрів вищого рівня в промислових

структурах і державних органах управління з складу вітчизняних спеціалістів, які проявили себе в практичній діяльності.

Те, що відбувається з кадрами зараз, не може залишатись без змін.

Для виконання перетворень, зміни зазначених вище політик потрібна зміна законодавче-нормативної бази не тільки промисловості, а й суміжних сфер діяльності. Промисловості потрібний промисловий кодекс.

Складність і багатоплановість завдань, які необхідно вирішувати в процесі

системного реформування промисловості вимагає високопрофесійного формування і реалізації державної промислової політики і спеціальних компетенцій кадрів, які будуть здійснювати цю діяльність. Вирішувати такі завдання може тільки вищий орган державного управління сучасного типу - Міністерство промисловості.

Для того, щоб країна швидко піднялася, нова індустріалізація, проведена на викладених стратегічних підходах, може дати їй реальний шанс. Але для досягнення цієї цілі треба, щоб ця ціль об'єднала не тільки промисловців, а і уряд, і народних депутатів, і Президента України.

ВСТУП

Промисловість відноситься до тих досягнень цивілізації, які змінюють усі основні сфери діяльності людей. Вона створює засоби праці і предмети споживання, впливаючи тим самим на зайнятість людей, розвиток економіки, соціальної сфери, екології, безпеки. У світі немає жодної великої держави, яка б досягла економічних і соціальних успіхів без системного випереджаючого розвитку своєї промисловості. На вирішальну роль промисловості в забезпеченні ефективного розвитку світової економіки акцентують увагу провідні вчені та фахівці світового співтовариства. Оновлена стратегія промислової політики Євросоюзу розглядає промисловість як основу економічного процвітання і ставить завдання по підтримці і зміцненню промислового лідерства Європи в епоху глобалізації, швидких технологічних змін і викликів стабільному розвитку. Тому в провідних країнах промисловість цілеспрямовано розвивають.

Сучасний світ вступив в новий період промислового розвитку-неоіндустріалізацію, в основі якої виробництво продукції на базі найсучасніших інноваційних, інформаційних технологій і комп'ютерно-інтегрованих систем. Для України питання вибору подальшого шляху розвитку промислового комплексу стоїть особливо гостро, в силу

критично важкого його положення. За роки незалежності вона пройшла складний і далеко не успішний шлях. На момент отримання незалежності Україна мала один з найбільших у Європі структурно розгалужених промислових комплексів, покликаний забезпечувати потреби країни в своїй продукції. Його виробничий потенціал і здатність до створення інновацій різних сфер призначення були найважливішими факторами розвитку економіки, які формували фундамент науково-технологічного трансформування та економічного зростання. Україна по праву пишається успіхами в минулому столітті колективів вчених, конструкторів, інженерів, робітників, які у складі СРСР створили найсучасніші технології, обладнання та виробництва в усіх областях, від медицини до космосу, що давали можливість країні займати провідні позиції в світі. Однак, для цього були умови. В промисловості того періоду реалізувались принципи повноти структурного та інституційного складу, вищий рівень потужностей з випуску продукції, яка має збут, широти коопераційних зв'язків, науково-технологічного забезпечення розвитку, планомірного оновлення основних фондів, збалансованості виробленої і споживаної продукції, експорту та імпорту, а також необхідного фінансового забезпечення. Ці принципи важливі і в процесі реформування

нинішньої промисловості.

Головне завдання промислового комплексу - задовольнити всі галузі економіки, безпеки та інших сфер діяльності країни різноманітною конкурентоспроможною промисловою продукцією з отриманням при цьому належного прибутку. Однак, таке завдання сьогодні він не в змозі вирішити - вітчизняна промисловість руйнується і цей процес набув у даний час дуже небезпечну динаміку. Йде активна деіндустріалізація країни.

Надзвичайна розбалансованість виробництва і збуту продукції промисловості всередині України після розпаду СРСР і різке зменшення взаємних поставок між підприємствами держав СНД стали одними з головних причин різкого падіння виробництва та значного збільшення в експорті частки продукції низького рівня переробки, з низькою доданою вартістю, а не високотехнологічної, частка якої зменшилась зараз до критичного рівня (12%). Разом з цим, зросла частка продукції з високою доданою вартістю в імпорті. В цілому це сформувало незадовільну структуру експорту та балансу експорту-імпорту промислової продукції. У 2017 році дефіцит торгового балансу склав 6,3 млрд. доларів. Промисловість країни з такою структурою виробництва і експорту продукції містить постійні високі ризики не ефективної роботи. Багаторічний досвід підтверджує нестабільність ринків основних експортних продуктів: металу, залізорудного концентрату, мінеральних добрив і за попитом, і за ціною. При кризових ситуаціях експорт цієї продукції, в першу чергу, різко зменшує свої обсяги.

Проведена приватизація промислових підприємств, на жаль, не вирішила головне питання - забезпечення їх ефективного розвитку, як і не заклала дієвих і контрольованих механізмів обов'язкового виконання. Були створені основи формування системи крупних олігархічних монополій-одного з найвагоміших чинників, що заважає створенню сучасного промислового комплексу країни. Дію цих чинників, як і багатьох інших, досі виключити або істотно знизити не вдалося.

На теперішній час промисловість знаходиться в глибокій системній кризі. Бойові дії на Донбасі, з виключенням з виробничої діяльності значної частини підприємств, втрата основних ринків збуту машинобудівної продукції, ускладнення доступу ряду видів виробленої продукції на зовнішні ринки та штучно звужений внутрішній ринок обумовили падіння показників промисловості в 2015 році - до рівня першої половини 90-х років і нижче 2009 року. Знос основних фондів промисловості - закритичний і становить близько 80%. Зменшився майже вдвічі експорт промислової продукції. Енергоємність вітчизняного виробництва найвища серед аналогічних показників промислово розвинених країн, що негативно впливає на його конкурентоспроможність. Знизилася величина доданої вартості на одного працюючого в переробних галузях до рівня, що майже в 7 разів нижчий, ніж середній показник в ЄС. Погіршився фінансовий стан підприємств. Відсутній їх доступ до фінансових ресурсів для інвестування розвитку. Відновлювального зростання не відбувається, а спостерігається стагнація з невеликими змінами на тлі низького рівня виробництва в 2015 -2016 р.р. Багато підприємств простоюють. Рівень використання стратегічної для продовольчої безпеки країни галузі - виробництва мінеральних добрив, штучно знижений до мінімуму, а питання забезпечення вітчизняного аграрного сектора вирішується, в основному, за рахунок імпорту.

Прискорений вступ до СОТ, найважливішим напрямком діяльності якої є підтримка експорту, в умовах недостатньої кількості конкурентоспроможної високо-технологічної продукції, створив сприятливі умови для розширення імпорту в Україну і різкого обмеження допуску вітчизняної продукції переробних галузей на внутрішній ринок. Ситуація, що склалася, вимагає внесення змін в угоду з СОТ щодо правил закупівель продукції всередині країни за участю зарубіжних партнерів. Відповідно до жорстких правил відкритого ринку сформувалася тенденція, що неминуче веде до подальшої зупинки, в першу чергу, підприємств переробних галузей з масовим відтоком фахівців, в т. ч. за кордон. Втім,

цей процес, на жаль, уже в активній фазі. Тільки в 2012-2017 рр., щорічно, чисельність працюючих в промисловості зменшувалася приблизно на 200 тис.чоловік. Низький рівень доходів громадян, висока норма експлуатації їх праці негативно впливає на розвиток і виробництва, і внутрішнього ринку.

Все це підриває впевненість суспільства в майбутньому вітчизняної промисловості. Сумніви щодо її перспектив в Україні викликані, з одного боку, різким погіршенням виробничих і фінансово-економічних показників промисловості, критичним станом основних фондів, низьким рівнем її конкурентоспроможності, відсутністю дієвої державної промислової політики і державного органу, покликаного бути основним організатором її реалізації. З іншого боку, відчутні успіхи українських аграріїв щодо збільшення виробництва зерна, соняшникової олії і деяких інших продуктів, поліпшення фінансово-економічних результатів аграрного сектора економіки помножені на ідеї окремих впливових зарубіжних експертів про те, що головний напрямок розвитку України - перетворення її в одну з провідних аграрних держав світу - сприяли формуванню думки, що аграрній галузі під силу бути провідною у створенні ВВП країни. Однак, це суперечить світовому досвіду розвитку економік країн-лідерів, де продукція високорозвиненого аграрного виробництва становить лише кілька відсотків у ВВП. Не можна створити ефективну економіку, в т.ч. аграрну, в такій великій країні як наша, не маючи високорозвиненої промисловості. Але, важливою причиною ситуації, що склалася, є і відсутність інформації, що ґрунтується на глибокому, всебічному аналізі процесів, які відбуваються в промисловості, і обмеженості ресурсів, і політичної волі до масштабних змін у влади, і, можливо, зрозумілого, обґрунтованого плану дій, що заслуговує на довіру.

В умовах, коли перед Україною стоять дуже складні завдання знайти інтелектуальні, фінансові та організаційні ресурси для забезпечення випереджаючого розвитку економіки на основі інноваційно-інвестиційної моделі, щоб подолати величезне відставання від країн-лідерів і не залишитися на узбіччі

світового прогресу, немає іншого шляху, крім випереджаючого розвитку свого національного промислового комплексу. У більшості промисловців, вчених-економістів, значної частини представників влади і громадськості є розуміння необхідності якнайшвидшої розробки стратегії перетворення вітчизняної промисловості в сучасний конкурентоспроможний комплекс, який відповідав би рівню великої європейської держави. Стратегія розвитку промислового комплексу України повинна визначати енергійні заходи щодо модернізації діючого виробництва та створення нових виробництв високотехнологічної продукції, системного розширення експорту та внутрішнього ринку, запровадження необхідних механізмів та інструментів забезпечення інноваційно - інвестиційного розвитку. У ній повинно бути відображене сучасне уявлення про місце і роль промисловості в системі функціонування держави, основні характеристики її стану, ключові проблеми виробничо-технологічного, організаційно-економічного, науково-технічного, інноваційно-інвестиційного, структурно-інституційного, ресурсно-фінансового, експортно-імпортного, нормативно-правового, регіонального, соціально-кадрового характеру і, нарешті, завдання державного управління. Закладені в стратегії показники розвитку повинні забезпечувати необхідний рівень вирішення завдань на розрахунковий період і підкріплюватися системою розроблених і запропонованих заходів, механізмів і інструментів. Якщо орієнтуватися на рівень показників найбільш розвинених країн, то, виходячи з чисельності населення країни, обсяг продукції промислового комплексу України повинен наблизитися до 1,0 трлн. дол. Сьогодні ці цифри здаються фантастичними. Досягти їх традиційними методами простої ринкової самоорганізації практично неможливо, бо це вимагає не просто створення, як мінімум, додатково понад 5 млн. нових, високоефективних робочих місць, а принципово нової технологічної та виробничої укладності промисловості, що ґрунтується на новостворюваних, спеціально підібраних під конкретні умови України, інноваціях, інтегруючих вітчизняну виробничу і збутову системи в глобальні ланцюжки технологій. Необхідно визначити перелік,

знайти способи вирішення і розподілити величезний тягар завдань в часі їх реалізації, погодивши з раціональним використанням наявних природних і сформованих ресурсів - локальних конкурентних переваг України, дотримуючись розумного балансу між необхідними масштабними перетвореннями і максимально можливими мобілізованими ресурсами, вибравши, при цьому, кращі пріоритети.

Ключове завдання при формуванні стратегії - визначення джерел ресурсів для її реалізації, виходячи з аналізу внутрішніх і зовнішніх можливостей, використання досвіду інших країн і врахування особливостей вітчизняної промисловості у вирішенні завдань подібного масштабу. На жаль, рівень розвитку теорії промисловості, теорії інновацій та теорії економіки до теперішнього часу такий, що не дозволяє ефективно вирішувати його тільки аналітичними, оптимізаційними підходами. Тому доводиться покладатися, в значній мірі, на думки експертів, аналізувати зміст і логіку їх пропозицій і приймати зважені рішення.

Останні кілька років активізувалося на багатьох форумах, різних майданчиках обговорення стратегії розвитку промисловості України. Слід зазначити системну роботу Антикризової ради громадських організацій України, що включає представників УСПП, ТПП, Федерації роботодавців, галузевих спілок і асоціацій з аналізу стану справ в різних галузях, та вироблення конкретних пропозицій щодо виведення промисловості та економіки України з кризового стану. Активні дослідження різних аспектів проблеми інноваційного розвитку промислового комплексу України ведуться в ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», ДП «Укрпромзовнішекспертиза», ДП «Черкаський НДТЕХІМ» та інших. Є різні думки. Одна частина експертів вважає, що державі слід зосередити увагу на формуванні сприятливих нормативно-правового середовища, податкового, митного, валютно-кредитного правил, інвестиційного клімату в країні, суворо дотримуватися норм СОТ, і інвестори, в основному, зарубіжні, прийдуть на наш ринок, самі визначаться, в які сектори економіки, в які виробництва промисловості інвестувати, які напрямки

розвивати. В результаті повинні отримати промисловість, що відповідає потребам ринків її продукції. Такий підхід здатний, можливо, вирішити ряд локальних задач в різних секторах промисловості, але ніколи не вирішить завдання створення сучасного конкурентоспроможного інноваційного промислового комплексу великої європейської держави, яка прагне зайняти гідне місце серед економічно розвинених країн, і все ще має для цього певний потенціал, який швидко зменшується в часі. Спроба ж визначити державні пріоритети розвитку і, відповідно, формувати стратегію прискореного інноваційного розвитку на цій основі, були приречені на провал.

Ми виходимо з того що, з огляду на комплексність і глибину кризисів промисловості, вирішити цю складну задачу можливо лише на основі Державної стратегії, розробленої за участю представників бізнесу, вчених, промисловців, громадських спілок і асоціацій, шляхом формування комплексу забезпечених ресурсами Національних проектів та програм, що реалізуються на засадах державно-приватного партнерства. Ми повинні, нарешті, до цього прийти. У світі немає жодної промислово розвиненої країни, де б держава цілеспрямовано і активно не координувала розвиток промисловості, в тому числі, на етапі реформування суспільства. Для цього необхідний повнофункціональний повноважний урядовий орган - Міністерство. Тільки в тандемі держави і бізнесу, але при ведучій ролі держави, потрібно проводити формування, організацію і координацію виконання встановлених завдань, можна подолати нинішню глибоку кризу і вийти на стабільний розвиток. Безумовно, державна промислова політика повинна бути складовою частиною загальної державної політики України. Вона не може бути якоюсь функцією, що підсумовує дії інвестуючих зарубіжних і / або вітчизняних бізнес-структур, які здійснюються ними виключно в своїх інтересах з метою отримання прибутку в умовах вільного ринку, а і відповідати узгодженим стратегічним напрямкам розвитку суспільства.

Запропонований тут підхід до вирішення завдання відродження промисловості

України містить комплекс заходів, який запустить процеси промислового зростання, прискореного розвитку сектора виробництва високотехнологічної продукції, формування й використання ефективної системи ресурсного забезпечення розвитку. Його принциповою особливістю є бачення промисловості як виробничо-економіко-соціальної системи - найважливішою складовою структури забезпечення життєдіяльності та розвитку країни, яка повинна ефективно управлятися державою з позицій його поточних і перспективних інтересів в умовах домінування механізмів ринкової організації.

Вихід на сучасну траєкторію розвитку української економіки через першочерговий розвиток промисловості вимагає не тільки глибокої виробничо-технологічної, структурної трансформації промислових підприємств і промислово-фінансових об'єднань. Цього не можливо досягти без зміни позиціонування промисловості в житті країни, зміни підходу держави до її функціонування і розвитку. Випереджаючий розвиток промисловості має стати пріоритетним завданням всіх державних органів і структур України і керованого ними вітчизняного бізнесу в союзі з представниками громадянського суспільства.

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ І УРОКИ З НИХ

Існують різні точки зору на минулий за роки незалежності України період розвитку. Відзначається і новизна проблематики, і велика виконана робота по формуванню нормативно-правової бази та органів управління, аналізується динаміка процесів, що відбуваються, в т.ч. приватизації підприємств. Вказується на багато помилок, які негативно вплинули на розвиток промисловості, в цілому, економіки країни. При цьому, періоди, що виділяються мають умовні кордони, з огляду на не повну визначеність процесів, що відбуваються. Практично всі думки мають під собою раціональну основу і з ними, в основному, можна погодитися. Не претендуючи ні на комплексність, ні на вичерпність наведених характеристик, автор звернувся до них як до можливості краще показати особливості пройденого шляху в руслі логіки запропонованих дій по реіндустріалізації країни.

За характером процесів в промисловості за останнє двадцятисемиріччя можна виділити ряд основних етапів.

I етап (1991-1994 рр.). Етап формування промислового комплексу незалежної держави. Утворюються вищі органи державного управління промисловістю, підприємства з'єднуються в галузі. Створено Державний інноваційний фонд. Але новизна проблеми, прийняття стратегії повної

лібералізації господарської діяльності, некомплектність інституційного складу, розбалансованість виробництва і збуту промислової продукції всередині України, після розпаду СРСР, привела до різкого падіння основних показників виробництва промислової продукції. Закладені основи незадовільної структури виробництва і експорту з ростом частки сировинної продукції, погіршення балансу експорту-імпорту, стали сильнодіючими гальмуючими факторами на наступні періоди. Проведену приватизацію підприємств не вдалося замкнути на досягнення кінцевих ефективних результатів, забезпечити динамічний розвиток промисловості. Питання розвитку підприємств вирішувалися часто ними самостійно і незадовільно. Обсяги промислового виробництва в цей період скоротилися на 51%, валової доданої вартості на - 52%. Середньорічна чисельність працюючих у промисловості зменшилася на 1,5 млн осіб. На тлі загального спаду виробництва частка продукції енергосировинних галузей зростає з 33% в 1990 році до 56% в 1994 році. Виробництва продукції кінцевого споживання зазнали відчутних втрат. Скоротилася в 1,8 рази (з 30,5% до 17,0%) частка в загальному обсязі продукції машинобудування, в 2,5 рази (з 10,8% до 4,4%) - легкої промисловості. Інфляція досягла величезних розмірів. Стратегічними помилками на цьому етапі були: зняття державою з себе функцій повноцінного

керівника трансформаційних процесів і значно перебільшені надії на можливості ринкової самоорганізації. Наслідком стала глибока криза.

II етап (1995-1998 рр.). Період протидії кризовим явищам, стримування спаду виробництва і адаптація промислових підприємств до ринкових умов господарювання. Вжиті заходи дали певні результати. Майже припинилось подальше зростання паливно-сировинної деградації галузевої структури промисловості, сповільнилися темпи зростання цін на промислові товари. У цей період напруженими залишалися фінансові умови роботи промислових підприємств. Недостатність обігових коштів спрямувала підприємства до використання псевдоринкових форм розрахунків - бартеру, роботи з давальницькою сировиною, взаємозаліку боргів, що ще більше обмежило їх фінансові можливості. Але в цілому в Україні в цей період припинився обвальний спад виробництва і почався перехід в стадію стагнації з наступним його зростанням.

У ці роки ставка на поліпшення ситуації в промисловості робилася на розвиток виробничої кооперації в рамках СНД і диверсифікації ринків експорту української промислової продукції. Однак, розвиток негативних чинників, відрив банківського капіталу від промислового сектора не дозволили досягти перелому в динаміці промислового виробництва.

В цей час зароджуються крупні структури в різних сферах бізнесу, частина їх з часом трансформувалася в олігархічні монополії.

III етап (1999 - 2008) характеризується активізацією державних зусиль по відродженню промислового потенціалу. Вже у 2000 році зростання промислового виробництва склало 13%, а в ряді машинобудівних галузей - десятки відсотків і в рази. З метою прискорення промислового розвитку України були розроблені і затверджені Концепція державної промислової політики та Державна програма розвитку промисловості на 2003-2011 роки, а також ряд галузевих програм, спрямованих на

підтримку окремих секторів промисловості. Реалізація комплексу прийнятих програм, на тлі поліпшення ситуації на ринках промислової продукції, безумовно, позитивно вплинула на зростання обсягів виробництва - до 2008 року майже в 4 рази. Разом з тим, в цей період не відбулося якісної інституційної зміни промислового комплексу і створення дієвої інвестиційно-інноваційної системи розвитку. Не вдалося реалізувати ряд можливостей по модернізації виробництва, впровадження заходів щодо зменшення техногенного навантаження на навколишнє середовище. Низький рівень капіталовкладень не дозволив загальмувати швидке старіння основних фондів. Негативними залишилися зміни структури виробництва.

IV етап (друга половина 2008 -2009 роки). Період світової фінансової кризи. Залежність наших підприємств від світової ринкової кон'юнктури особливо чітко проявилася в другій половині 2008 року, коли відбулося обвальне падіння збуту промислової продукції. У 2009 році обсяги промислового виробництва знизилися на 21,9%. Несприятливі зовнішньоекономічні умови для промисловості посилювали внутрішньої макроекономічної неврегульованістю, яка акумулювалася в попередні роки, що сприяло зростанню інфляції. Зусилля органів влади і управління промисловістю в цей період були спрямовані, в першу чергу, на створення умов для продовження роботи підприємств, на прийнятті загальних і адресних заходів підтримки, як підприємств, так і базових галузей в цілому. Прийняті на урядовому рівні угоди про взаємодію з власниками підприємств, галузевими профспілковими та громадськими об'єднаннями по критичних напрямках: гірничо-металургійному, хімічному, авіабудівному, машинобудівному комплексах, легкої промисловості, в тому числі - про замороження цін і тарифів на газ, електроенергію, транспортні послуги та ін. Їх реалізація дозволила зберегти промисловий комплекс від руйнування і утримати кадровий потенціал підприємств.

Криза в повній мірі загострила питання відірваності кредитно-фінансової системи від рішення проблем реального сектору економіки, в першу чергу промисловості,

що збільшило економічні втрати. Вона висвітлила нездатність існуючої в державі системи економічного прогнозування та попередження до роботи в умовах кризи відкритого ринку, а також не опрацьованість антикризових технологій на всіх рівнях.

V етап, посткризовий (2010-2014 р.р.).

У цей період промисловість внесла свій вклад у відновлення економічного потенціалу країни. Уже в 2010 році зростання обсягів промислового виробництва склало 11,0%. Це зумовлене сприятливою кон'юктурою на основних міжнародних промислових ринках, відновленням економічного зростання в країнах - торговельних партнерах,

поліпшенням фінансового стану підприємств - експортерів продукції. Потрібні були нові системні дії, які відповідають реальній ситуації, що склалася в промисловості в результаті кризи. Але Мінпромполітики було ліквідоване, а створені агентства і департаменти не мали ні загальних інституційних можливостей, ні кадрового потенціалу, здатного формувати і здійснювати ефективну державну промислову політику. Зараз можна констатувати, що це було стратегічною помилкою, яка дає про себе знати новими втратами промислового потенціалу, зниженням рівня державного впливу на процеси, що відбуваються в промисловості.

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

За останні роки відбулося подальше падіння вітчизняного виробництва.

Цей процес ілюструється рисунком 1, де показана динаміка індексу вітчизняної промисловості, а також наведене співставлення реальних обсягів ВВП з країнами -сусідами України та світом.

На фоні збільшення виробництва у

країн – сусідів та в середньому у світі падіння промислового виробництва в Україні , де є головні складові для розвитку - природні, кадрові, наукові - свідчить про серйозні негаразди у промисловості.

Сформована тенденція збільшення частки продукції первинних переділів з низькою доданою вартістю посилилася за період 2014-2017 р.р. Тільки у 2015 році

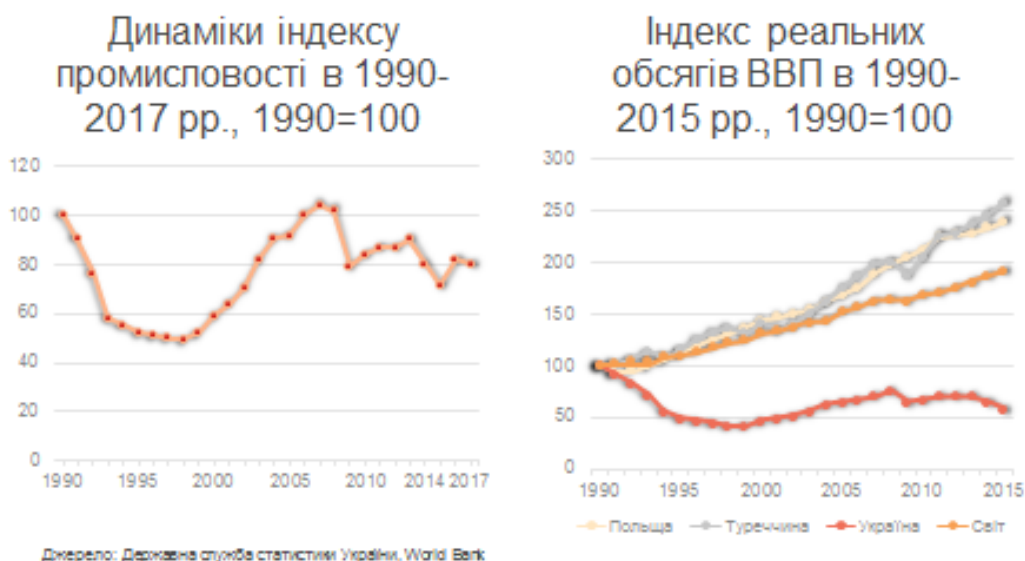

Рис.1

Питома вага переробної промисловості у ВВП, %

Джерело: Державна служба статистики України, Сайт промислового розвитку 2016, UNIDO

Рис.2

питома вага переробної промисловості зменшилась по відношенню до 2005 року на 8% (рис.2), у той час як у країнах, що розвиваються, та у нових індустріальних країнах іде покращення цього показника.

Втрата російського ринку викликала ще одне обвальне падіння і без того невисокого експорту машинобудівної та інших галузей переробної промисловості.

Частки високотехнологічних галузей

у загальному обсязі промислової продукції стали вкрай малими (рис.3).

Продовжив звужуватися внутрішній ринок. Експорт в ЄС складає, в основному, сировина і напівфабрикати, до того ж обсяг його обмежений квотами. Наприклад, зовнішньоекономічне сальдо у хімічній галузі є від'ємним, з великим дефіцитом (рис.4).

Вирішення завдання збільшення доходів від експорту відбувається, в основному, за

Частки окремих галузей промисловості в загальному промисловому виробництві у 2017 році

Джерело: Державна служба статистики України

Рис.3

Зовнішня торгівля хімічною продукцією України в 2000-2018 рр.

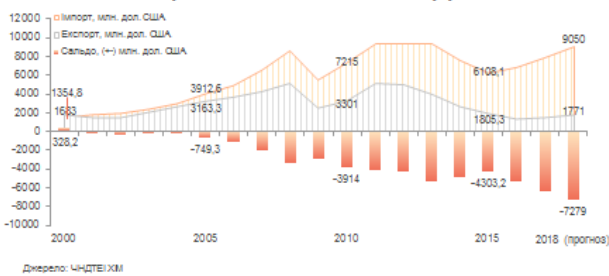

Рис.4

рахунок збільшення поставок на зарубіжні ринки додаткових обсягів продукції з низькою доданою вартістю. Так, в 2017 році в структурі експорту продукції частка металів складала 20% , руди і шлаків 6,3%. Частка ж переробних галузей мала (електричних машин -5,9%, реактори, котли -2,8%, меблі -1,3%, вироби з металів -2,1%, продукція нафтохімії - 1,8%).

Продовжує деградувати технологічний і виробничий потенціал. Закритичними є показники металофонду України , у тому числі - зношеного на 100% (рис.5).

Рис.5

Інвестиційний процес у всіх, особливо, переробних галузях, згасає.

Відповідно, низькими є рівні продуктивності та оплати праці, що зумовлює різке зменшення числа працюючих взагалі і промисловості – зокрема (рис.6).

Найнижча у Європі енергоефективність

виробництва (рис.7) значно понижує конкурентоспроможність продукції .

Значний спад обсягів виробництва продукції, що відбувся в останні роки, є наслідком не тільки недоступності традиційних ринків і неможливості швидкого виходу на інші, виключення з виробничої

Зайнятість населення України, млн. осіб

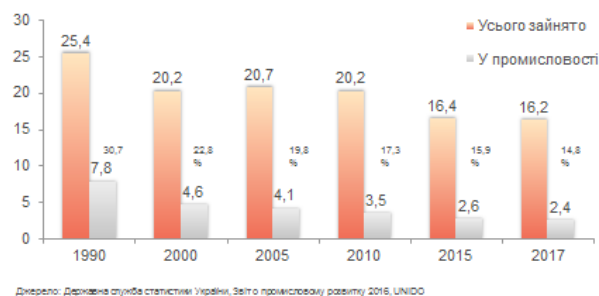
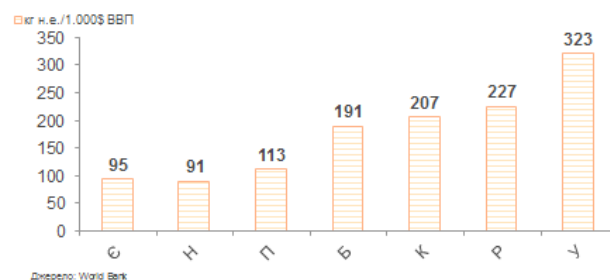

Рис.6

діяльності частини підприємств через військові дії на сході країни, а й, результатом істотного погіршення фінансового стану підприємств, зменшення можливостей

Споживання енергії в 2012 році на \$ 1.000 ВВП (за ПКС в постійних цінах 2011 р.)

Позначення: Є – країни ЄС, Н-німеччина, П-польща, Б-Білорусь, К – Китай, Р- Росія, У – Україна.

Рис.7

інвестиційного розвитку промисловості. Практична відсутність доступу до фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення їх функціонування і розвитку, призвела до подальшого погіршення фінансового стану більшості підприємств, особливо, переробних галузей. Близько третини загальної кількості підприємств промисловості є збитковими.

У зв'язку з низькими фінансовими результатами на підприємствах різко зросли борги. За даними Держкомстату станом на кінець 2016 року обсяг накопиченого боргу в кілька разів перевищував існуючий в 2012 році та їх власний капітал, що вказує на критично велику деформацію фінансової моделі ведення бізнесу в Україні. Для неї характерні не тільки дефіцит ресурсів для інвестицій і надвисока заборгованість, а й перетікання капіталу в тіньовий і офшорний сектори. Частка кредитів в інвестиціях в переробну промисловість у 2015 році впала до наднизького рівня -2% . Прямі іноземні інвестиції в промисловість в 2016 році знизилися в 2 рази в порівнянні з 2015 роком і продовжили зменшуватись в 2017 році. Банківські ресурси для інвестування в промисловий розвиток недоступні, насамперед через їх дорожнечу. Ставки по банківських кредитах значно перевищують рентабельність промислової діяльності.

В Україні банки не кредитують промислове виробництво, навіть маючи вільні кошти. Одна з причин - великі ризики неповернення кредитів (частка прострочених кредитів в системних банках України близька до 50%). Головним джерелом фінансування розвитку промислових підприємств залишаються їхні власні кошти (наближаються до 90% по промисловості).

Через важке фінансове становище більшості підприємств обсяги цих коштів незначні в порівнянні з необхідними для прискореного нарощування обсягів виробництва і виконання модернізації. Недостатність власних

ресурсів і неможливість задіяти ресурси фінансового ринку для інвестицій зумовлюють подальшу втрату конкурентоспроможності виробництв, є серйозною перешкодою розвитку промисловості країни.

Фактично наш промисловий комплекс за всіма основними показниками збільшує і без того величезне відставання від економічно розвинених країн світу. Особливу стурбованість викликає те, що прискорюється процес деградації виробництв високотехнологічної продукції, які мають певні конкурентні переваги і потенціал розвитку (машинобудівні галузі, хімічна промисловість та ін.). З урахуванням накопичених у промисловості проблем, загроза значної втрати виробничого потенціалу в різних галузях стає реальністю в найближчі роки.

Кількість промислових підприємств, що займаються інноваційною діяльністю і питома вага інноваційної продукції, яка випускається ними, є вкрай малими. Національна інноваційна система, що представляє зараз поодинокі підприємства з незначним ресурсом, нездатна стимулювати інноваційні процеси в промисловості і суттєво впливати на її конкурентоспроможність. Фінансування науки знизилася нижче критичного рівня. Сучасні системи фінансового забезпечення інноваційного розвитку промисловості в країні практично не діють. Стрімке скорочення інвестиційних процесів веде до того, що відновлення виробництва або не ведеться, або відбувається вкрай низькими темпами і не супроводжується якісними змінами в базових технологіях.

ОСНОВНІ ГАЛЬМУЮЧІ ЧИННИКИ І КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Успішне позиціонування на світових ринках сучасного промислового комплексу України залежить від високого рівня системи взаємопов'язаних забезпечуючих чинників, що характеризують процес його розвитку. Для обґрунтування комплексу заходів, який буде потрібний для реіндустріалізації України з урахуванням світового досвіду, важливо уявляти ступінь впливу на забезпечення реалізації завдань прискореного розвитку промисловості країни гальмуючих чинників, основними з яких є

наступні.

1.Розбалансованість виробництва і збуту продукції всередині України з її руйнівним впливом на промисловість.

2.Закритичний рівень зносу основних фондів та не виконання правил і норм по використанню коштів амортизаційних нарахувань і частини прибутку на їх оновлення .

3.Тривання спаду виробництва, втрата ринків збуту продукції, в першу чергу, переробних

галузей. Неприпустимо малий рівень інтеграції підприємств у систему міжнародної виробничої діяльності та обсягів поставок на ринки кінцевої продукції вітчизняного виробництва.

4.Різне зниження фінансово-економічних показників діяльності промисловості.

5.Погіршення конкурентоспроможності та якості продукції, висока матеріало - і енергоємність виробництва.

6.Лавиноподібний відтік кваліфікованих кадрів з підприємств.

7.Значне деформування структури промислового виробництва, експорту та торгового балансу.

8.Зниження забезпеченості господарського комплексу і населення країни продукцією вітчизняних підприємств. Відсутність програм заходів з розвитку внутрішнього ринку та імпортозаміщення.

9.Загострення екологічних проблем.

10.Зруйнованість системи галузевої науки. Не виконання визначеного законом рівня фінансування науки і не забезпечення необхідного рівня науково-технічного супроводу виробничої діяльності та модернізації підприємств.

11.Відсутність ефективної системи механізмів і інструментів інноваційно-інвестиційного розвитку промислового комплексу. Наднизький рівень забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності необхідними ресурсами.

12.Панування застарілих підходів у технічній політиці. Повільна гармонізація нормативної бази з міжнародними стандартами, формування та освоєння нових принципів створення передових техніки і технологій.

13.Безсистемність реальних інституційних перетворень у промисловості. Не проведення трансформації та інтеграції промислових структур у сучасні комплекси, які об'єднують у собі реалізацію не тільки корпоративної, а й державної політики.

14.Не відповідність системи положень, механізмів і норм цінової, податкової, бюджетної, митної, фінансово-кредитної, валютної та регуляторної політики завданням забезпечення прискореного інноваційного розвитку промисловості України. Не обґрунтовано високий тиск на бізнес.

15.Не пристосованість банківсько-кредитної системи країни для її активної участі у фінансовому забезпеченні інноваційно-інвестиційного розвитку промислового комплексу .

16.Відсутність законодавчих, урядових актів комплексного правового і нормативного забезпечення випереджаючого розвитку промисловості.

17.Сформованість за роки політико - економічних трансформацій в Україні системи олігархічно-кланового капіталу з мало контрольованими державою галузевими монополіями та ресурсами.

18. Відсутність сприятливих нормативно правових, ресурсних та інфраструктурних умов для розвитку малого і середнього бізнесу.

19.Унеможливленість задіяння значних прямих зарубіжних інвестицій як основи інвестиційного потоку в інноваційний розвиток вітчизняної промисловості внаслідок нестабільності соціально – економічного стану та воєнної напруги на Донбасі.

20.Низький рівень компетентності системи управління промисловим комплексом з високим впливом корупційної складової.

СУЧАСНИЙ ДОСВІД І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ, ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Промисловий розвиток на сучасному етапі передбачає як застосування модернізованих існуючих технологій в різних галузях, так і технологій 5-6-го технологічних укладів, підготовки до впровадження

технологій 7-го укладу. Необхідно розуміти, що для України перехід на нові, більш високі технологічні уклади - процес неминучий. І слід вирішувати питання формування та інвестування в них вже зараз. Поки-

що структур з належними інституційними можливостями у нас практично немає, а промислові інвестиції йдуть у 3-й і 4-й технологічні уклади. Структури 5-го технологічного укладу в Україні представлені IT-центрами. Шостий технологічний уклад повинен вносити принципові зміни в систему діяльності. Він має на увазі настроювання виробництва на поглиблену персоналізацію надання сервісів і продуктів.. Багато зразків промислової продукції і діяльності будуть переходити в категорію послуг як в основному, так і ремонтному виробництвах. Індустрія 4.0-ї промислової революції, початок якої констатовано на Міжнародному економічному форумі в Давосі, означає перехід до комплексних рішень, не тільки до роботизації та інтелектуалізації, а й самоорганізації процесів. Це нові матеріали, цифрові технології, новітні комп'ютерно-інтегровані виробництва, здатні швидко забезпечити населення якісними індивідуалізованими продуктивими і сервісними послугами, що формують принципово нову філософію життєвих укладів.

В Україні, як і в багатьох країнах, велика кількість підприємств виконує ще й соціальну функцію., що визначає специфіку нашого соціально-орієнтованого промислового

розвитку. Ми повинні оцінювати не тільки економічну, а й соціальну ефективність роботи промислових підприємств.

Вказане стосується і застосування роботів. Так, відстаючи по застосуванню роботів від європейських країн більш ніж в 100 разів, ми повинні раціонально підійти до роботизації виробничих процесів, застосовуючи їх там, де без них сучасне виробництво не можливо (автомобіле-, авіабудування, гірничо-промисловість, транспортні технології та ін.). В інших випадках - досягати зростання продуктивності праці застосовуючи сучасні технології менеджменту і проектного управління.

Наша промисловість самостійно поки не зможе будувати нові заводи і відразу формувати сучасні галузі для випуску конкурентоспроможних виробів із застосуванням технологій вищих рівнів. Тому у нас повинен бути свій алгоритм реалізації стратегії виведення цього утворення на передовий рівень, зорієнтований не тільки на наші потреби, а й на наші можливості, зокрема – на використання (певний час) наявних потужностей та (постійно) – природних та історично сформованих локальних конкурентних переваг.

ПІДХОДИ ДО РЕФОРМУВАННЯ ПРОМИСЛОВОСТІ

Принципова відмінність підходу до вирішення проблем реіндустріалізації країни шляхом її прискореного інноваційного розвитку ілюструється рис.8, де наведені головні особливості запропонованої стратегії.

Перша особливість зумовлена устремлінням ефективно використати наявні промислові потужності, врахувати світовий досвід та сформулювати головну стратегічну мету розвитку промисловості.

Головною стратегічною метою розвитку промисловості України має бути: перетворення наявних і створення нових промислових структур, їх об'єднання в

цілісний, інтегрований у світову промислову систему, здатний до саморозвитку інноваційний промисловий комплекс. Державна та регіональна промислова політика повинна бути спрямована на максимальне залучення наявних внутрішніх ресурсів і зовнішніх можливостей для відновлення з модернізацією багатьох існуючих, створення нових підприємств і формування повнофункціональних інноваційних промислових укладів.

В Україні систему цілей реформування та розвитку промисловості повинні складати:

- комплексне забезпечення необхідними виробами і послугами сфери національної

Головні особливості запропонованої стратегії

Рис.8

безпеки, економіки, населення та експорту;

-модернізація існуючих та формування нових технологічних укладів;

-забезпечення розвитку промисловості за рахунок зростання обсягів виробництва переважно високотехнологічної конкуренто-спроможної продукції;

-створення привабливих робочих місць і вирішення проблеми зайнятості в містах і селищах;

-створення науково-технічного та матеріального потенціалу для розвитку

пріоритетних секторів економіки;

-зміна структури експорту в бік наукомісткої складової і вихід України на більш високий рівень міжнародного промислового співробітництва;

-формування сучасної системи науково-технологічного, ресурсного та інвестиційного забезпечення розвитку промисловості.

Друга особливість призначена для задіяння усієї системи управління та основних складових продуктивних сил, визначення пріоритетів управляючих суб'єктів та основних принципів перетворень. Зокрема

, серед управляючих суб'єктів держава визначається як ведучий суб'єкт управління у ринковій економіці, а промисловість позиціонується як найважливіший національний пріоритет.

Основні напрямки робіт з підвищення ефективності промисловості, виходячи з необхідності якнайшвидшого досягнення зазначених цілей, можуть бути наступними.

I –й напрямок

Підвищення рівня завантаження діючих підприємств для збільшення виробництва продукції і покращення економічних результатів роботи. Він може реалізуватись в рамках спеціальної Національної програми забезпечення потреби всіх галузей економіки, безпеки, інших сфер діяльності країни конкурентоспроможною промисловою продукцією вітчизняних підприємств.

В основу цього необхідно покласти і поставки узгодженої замовниками і промисловими підприємствами по номенклатурі і обсягах продукції, які трансформуються в контракти після затвердження програми Кабінетом Міністрів України. Пропонуються ефективні механізми та інструменти її реалізації. За рахунок синергії дій щодо підвищення економічної активності в галузях економіки і значного росту промислового виробництва буде зроблений хороший старт економічного зростання, який можна розвинути системними спрямованими діями.

II –й напрямок

Збільшення глибини переробки вітчизняної сировини і сировинної продукції в продукцію з більш високою доданою вартістю є одним з основних положень стратегії реіндустріалізації. Формування програм, проектів створення технологічних ланцюжків переробних виробництв в різних секторах економіки, що забезпечить отримання в Україні кінцевих продуктів і збереження доданої вартості та робочих місць в Україні. З огляду на порівняно невисокі капітальні витрати за окремими проектами,

значні очікувані результати та високий рівень опрацювання (див. «План модернізації України: від кризи до економічного зростання», виконаний міжнародною групою експертів на замовлення Федерації роботодавців України, дослідження ДП «Укрпромзовнішекспертиза», цей напрямок, при прийнятті необхідних державних рішень, може бути досить швидко активованим.

III-й напрямок

Розвиток експорту вітчизняної високотехнологічної продукції з високою доданою вартістю та заходів з імпортозаміщення. Створення систем експортного страхування, гарантування як кредитування контрактів, так і їх виконання. Кредитування інвестиційних проектів з імпортозаміщення. Розширення ринків збуту продукції вітчизняних підприємств за рахунок нових – де їх продукція буде конкурентоздатною.

IV-й напрямок

Реконструкція та технічне переозброєння, підвищення технологічного рівня виробничої бази діючих підприємств з метою наближення їх можливостей до світового рівня в авіабудуванні, космічному, атомному, енергетичному, транспортному, електротехнічному, сільськогосподарському машинобудуванні та інших галузях для нарощування виробництва конкуренто-спроможної високотехнологічної продукції.

V-й напрямок

Модернізація, випереджаюче зростання діючих і створення нових високотехнологічних виробництв, що мають значний науково-технологічний потенціал розвитку галузей промисловості.

З цього напрямку можливо сформулювати кілька Національних проектів.

Аеро-космічне машинобудування.

Україна, яка зробила вагомий внесок у розвиток космічної та авіаційної галузей, до

теперішнього часу в своєму розпорядженні значний інноваційний потенціал по створенню і виробництву аеро-космічної техніки (ракети-носії, транспортні модулі, інноваційні двигуни, супутники, системи управління, транспортні та пасажирські літаки і ін.). Потрібна нові напрямки взаємодії з профільними іноземними компаніями та міжнародними структурами в цієї галузі.

У авіабудівній галузі, як можливий, може бути Національний проект зі створення сучасного виробничо-технологічного комплексу по серійному виробництву конкурентоспроможних літаків марки Антонов, що включає формування ефективних систем: технології конструювання; комплектації сучасним обладнанням, матеріалами та приладами; створення сучасних виробничих потужностей; систем просування літаків на ринки, якісного і оперативного післяпродажного обслуговування і сучасного проектного фінансування. Його реалізація дозволить здійснити перезапуск серійного виробництва літаків марки Антонов в Україні.

Енергетичне машинобудування.

Нарощування потужностей для випуску традиційного обладнання: енергоефективних котлів великої потужності, вузлів їх модернізації, інноваційної техніки і технологій для «великої» і «малої» енергетики, включаючи керамічні турбіни, електродвигунів і електрогенераторів з мінімальними ваго-габаритними характеристиками, обладнання для виробництва сонячних батарей, систем комп'ютерного управління ТЕС з розширеними функціями, інноваційних теплогенераторів, систем підвищення безпеки і надійності електростанцій, електромереж, газопроводів, нафтопроводів, інтелектуалізованих засобів автоматики та ін.

Потрібно створити зразки і організувати виробництво енергетичної техніки для транспорту: інноваційних поршневіх двигунів, тепловозних дизелів, силових агрегатів, електромотор-

варіатарів. Необхідне проведення наукових досліджень по обладнанню для переходу на водно-вугільні суміші і реалізації замкнутого циклу ТЕС, що працюють на вугіллі, рекупераційних генераторів енергії для різних видів мобільної техніки, засобів для нітридного спалювання золи ТЕС, отримання дешевого водню, накопичення енергії, безконтактної дистанційної зарядки електробусів і електромобілів, акумуляторів великої ємності, здатних швидко заряджатися, та ін.

Транспортне машинобудування.

Для транспортної галузі вкрай важливим є перехід на новий рухомий склад, що відповідає світовим стандартам. Потрібна нова вітчизняна залізнична техніка (локомотиви, вагони, техніка для метро, допоміжна техніка), еко-автомобілі, трамваї, тролейбуси, електробуси, водоводневі силові агрегати, інтелектуалізовані трансмісії на базі силових варіаторів, інтелектуалізовані системи безпеки та інша. Можливі Національні проекти повинні передбачати формування необхідним промислових потужностей для виготовлення такої техніки.

Суднобудування.

Враховуючи те, що Україна має виходи в море та розгалужені річні транспортні артерії, і значний досвід у суднобудуванні, маючи в своєму розпорядженні усі складові галузі, слід сформувати Національний проект з відродження суднобудування в Україні для виробництва суден різних типів.

Сільськогосподарське машинобудування.

Україна, будучи аграрною країною, що динамічно розвивається, потребує досить замкнутого (повноциклового) високорозвиненого сільськогосподарського машинобудування, створення та виробництва власних систем високої і надвисокої продуктивності для рослинництва, комплексної техніки для тваринництва, а також сучасного обладнання для переробки та зберігання продукції. З цього напрямку потрібно сформувати кілька Національних проектів.

Важливо зберегти та розвинути на нових основах галузеутворюючі підприємства, створити сучасні моделі та типорозмірні ряди техніки, диверсифікувати виробництва з одночасним впровадженням нових енергозберігаючих технологій, числових та інтегральних систем управління. Для забезпечення комплексних технологій в агропромисловому комплексі доцільне створення спільних машинобудівних підприємств для виготовлення машин і механізмів, які не виробляються в Україні.

Виробництво складної побутової техніки.

Національний проект з цього напрямку повинен передбачати створення необхідної системи розробки, постановки на виробництва конкурентоздатної складної побутової техніки усіх основних видів, агрегатів і вузлів та матеріалів для неї. Враховуючи важливе соціальне значення цього напрямку, потрібно забезпечити належні умови для залучення середнього і малого бізнесу в цю галузь, впровадження недискримінаційних тарифів і нормативів (податкових, митних, інвестиційних та інших) для сприяння прискореного його розвитку.

VI-й напрямок

Хімічна галузь

Ця галузь може бути представлена кількома Національними проектами. Вони повинні передбачати підвищення рівня забезпечення ринку країни різною хімічною продукцією вітчизняного виробництва: різноманітними продуктами малотоннажних виробництв, мінеральних добрив різних типів, двоокисом титану та іншими.

Рівень забезпечення потреби країни в хімічної продукції вітчизняними підприємствами стрімко падає і складає 20 відсотків. Її імпорт досяг 9 млрд. доларів..

Перший можливий Національний проект за цим напрямком – це створення мережі високотехнологічних, в тому числі, малотоннажних виробництв хімічної продукції для різних галузей і сфер країни. Цей проект має найважливіше значення для більш повного забезпечення нею вітчизняних споживачів і

зменшення імпорту.

В якості другого Національного проекту слід назвати забезпечення АПК України комплексом мінеральних добрив та інших засобів підвищення ефективності родючості на основі вітчизняної сировини – калій та фосфоровмісних руд, наявних можливостей поставок в якості сировини природного газу та потребуючої розвитку виробничо-технологічної бази. Третій перспективний Національний проект- створення виробничо-технологічного комплексу з переробки ільменітового концентрату і виробництва з нього титанового прокату та двоокису титану, які мають динамічний ринок збуту і перспективи розвитку. Реалізація цього Національного проекту дозволила б Україні зайняти одне з провідних місць в світі з постачання титанової продукції для самих різних галузей.

VII-й напрямок.

Деревообробна галузь.

Виходячи з високого лісосировинного потенціалу України, Національний проект може бути оснований на розвитку сучасного виробничо-технологічного комплексу з глибокої переробки деревини, створенні інноваційної деревообробної індустрії для задоволення потреб будівельної галузі, виробництва меблів, тари, паперу конструкційних та функціональних матеріалів для населення, промисловості та експорту. Він дасть збільшення обсягів виробництва продукції з високою доданою вартістю, розширення спектру промислових споживачів і населення, розширення ринків її поставки.

VIII-й напрямок.

Легка промисловість.

Можливий Національний проект по комплексу заходів, що забезпечують розширення випуску і ринків поставки сучасної і високоякісної продукції легкої промисловості. Важливо створити сучасні виробництва тканин з вітчизняної ті імпортованої сировини, шкіри та інших матеріалів для пошиву одягу, взуття та інших товарів, а також кінцевої конкурентоздатної продукції для задоволення потреб внутрішнього

ринку та для експорту. Установити порядок при якому будуть ліквідовані дискримінаційні умови для вітчизняного товаровиробника, завезення контрабандних товарів та «сірого імпорту», заниження митної вартості товарів, що відкриє можливість розвитку галузі.

IX-й напрямок.

Гірничо-металургійний комплекс.

В якості Національного проекту можливо сформулювати важливий для металургійної галузі комплекс заходів щодо підвищення конкурентоспроможності продукції за рахунок модернізації і реконструкції діючих виробництв технологічних переділів, виведення з експлуатації застарілих виробництв і устаткування, в першу чергу - мартенівського виробництва, виконання програм поліпшення екологічної обстановки, створення високотехнологічних прокатних виробництв. До складу проекту необхідно включити заходи з розвитку вітчизняного ринку споживання металопродукції, науково-технологічного, інфраструктурного забезпечення ефективної роботи галузі. Другим Національним проектом за цим напрямком може бути формування і реалізація комплексу заходів щодо підвищення рівня роботи підприємств з видобутку залізорудної сировини: поліпшення якості продукції за рахунок вдосконалення технологій видобутку і збагачення. Забезпечити впровадження сучасних технологічних рішень в усіх напрямках робіт з підготовки кар'єрів і шахт, транспортних схем, інших важливих операцій щодо забезпечення підвищення ефективності виробництва.

X-й напрямок.

Цифрові виробництва, IT-технології, штучний інтелект.

Один з Національних проектів, який повинен передбачати поетапний перехід до цифрових виробництв, прискорений розвиток IT-технологій і штучного інтелекту. Це необхідно для цифрової економіки, навчальних систем, інформаційної медицини, медіа-контентів та інших призначень. Україна має значну готовність до такого виробництва, в тому числі за такими проривними напрямками як голографічне телебачення, образний комп'ютер, системи

для нормалізації функціонально-фізіологічного стану людини та інших.

Другий Національний проект з цього напрямку - комп'ютерно-інтегровані виробництва. Такі виробництва повинні скласти основу технологічного пере-оснащення виробництв різних галузей діяльності, в першу чергу - машинобудування. Їх створення і випуск необхідно налагодити замість втраченого випуску традиційного технологічного обладнання.

XI-й напрямок.

Виробництво наноматеріалів і виробів з них. Національний проект повинен забезпечувати поставку основних видів новітніх матеріалів для впровадження 3D-принтерів, виводу національного машинобудування на новий рівень.

XII-й напрямок.

Системний розвиток малого та середнього бізнесу. Формування ефективного, комплексного нормативно-правового, регуляторного, ресурсного та фінансово-кредитного забезпечення, створення інфраструктури для прискореного інноваційно спрямованого розвитку малого та середнього бізнесу в промисловості.

Україні також важливо сформулювати масштабні Національні проекти, які реалізують конкурентні переваги і мають глобальне міжнародне значення. Таким проектом може бути проект глобальної комплексної транспортно-логістичної системи (МКТЛС). Це дозволить задіяти географічне положення України і ініціювати прискорений інноваційний розвиток транспортних систем всіх видів (наземних, підземних, морських, річкових, повітряних і космічних). До переліку перспективних, дуже важливих для України Національних проектів можна внести ряд інших, зокрема створення комплексу з переробки відходів. Важливо знайти і витримати розумний баланс між тим що формуються сектором високотехнологічних виробництв - основи ефективного розвитку промисловості і базовими виробництвами, які в даний час забезпечують потреби всіх сфер діяльності, експорт і технологічну стабільність країни.

Реалізація зазначених пріоритетів і Національних проектів, що повинні бути сформовані на конкурсній основі та пройти відповідний відбір, не тільки створить умови для економічного розвитку, але сформує 1-2 мільйони престижних робочих місць в основному виробництві та ще більше - у допоміжному, дозволить розширено відтворювати інтелектуальний потенціал і наблизить Україну до технологічно розвинених держав.

Кожен напрямок вимагає своєї специфіки в організації робіт, технологічному і нормативно-правовому забезпеченні. Для запропонованих Національних проектів (в окремих випадках-

програм), потрібно до переліку заходів увести всі необхідні складові, що забезпечують їх реалізацію. При розумному використанні державно-приватного партнерства, реалізація названих та інших можливих напрямків стратегії розвитку може дати комплексну стратегію, яка здатна забезпечити випереджаючий розвиток промисловості з темпами, що в 3 та більше разів перевищують середньоевропейські.

Важливіше завдання при цьому - забезпечення балансу між максимально можливим сформованим ресурсом і найбільш доцільним поєднанням пріоритетних проектів.

СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ

Промисловість у всьому світі виступає мультиплікатором економіки і, в той же час, функціонує та розвивається, використовуючи фінансові ресурси. Однак, в Україні, через політику стиснення ринку фінансових ресурсів, вилучення гривневої маси з метою безуспішного зменшення інфляції, реальний сектор економіки втрачає можливість отримувати сотні мільярдів гривень для розвитку виробництва. Виходить слід з того, що фінансова система є найважливішою складовою частиною економічної системи країни, її механізми і інструменти повинні гармонійно забезпечувати розвиток як макроекономічного сектора, так і реального сектора економіки. Тільки при такій організації справи можливе забезпечення, як стабільності грошової одиниці, так і стабільного економічного зростання. Досягтися це може лише при постійній, системній взаємодії Кабінету Міністрів України і Національного банку України щодо вироблення рішень як по валютному курсу, антиінфляційних заходах, так і по фінансуванню програм і проектів розвитку економіки країни. Треба створити цільову систему фінансування інноваційного розвитку.

Виходячи з масштабності і глибини кризового стану промисловості, неспроможності функціонування та ефективного розвитку більшості підприємств в нинішніх умовах, необхідно прийняти адекватні неординарні заходи. В першу чергу, у формуванні системи цільового фінансово-кредитного забезпечення

для їх динамічного інноваційного розвитку.

Банківська система навіть у нинішніх умовах може серйозно впливати на економічний розвиток. Понад четверть її фінансових ресурсів вкладаються не в кредитування економіки, а в депозитні сертифікати НБУ та ОВДЗ. Вони можуть і повинні працювати на економіку країни.

Важливий економічний ресурс близько 500 млрд. грн. у вигляді активів підприємств – боржників, який зараз заморожений у банківській системі, також повинен працювати на економіку держави.

Заходи повинні торкатись як зміни правил і механізмів кредитування промислових підприємств, так і структурних елементів фінансово-кредитної системи. Остання має бути розширена, а засоби і джерела фінансування повинні відповідати загальній структурі, наведеній на рис. 9.

Новим структурним елементом є Банк розвитку України (БР України). Це спеціалізована кредитна установа першого рівня, яка, виходячи зі світового досвіду, є ключовою у формуванні ефективної інноваційно-інвестиційної системи підтримки промислового розвитку, забезпечення її довгостроковими кредитами. Питання його створення та функціонування, ресурсного забезпечення і механізмів підтримки інноваційно-інвестиційного розвитку

Структура системи цільового фінансування інноваційного розвитку

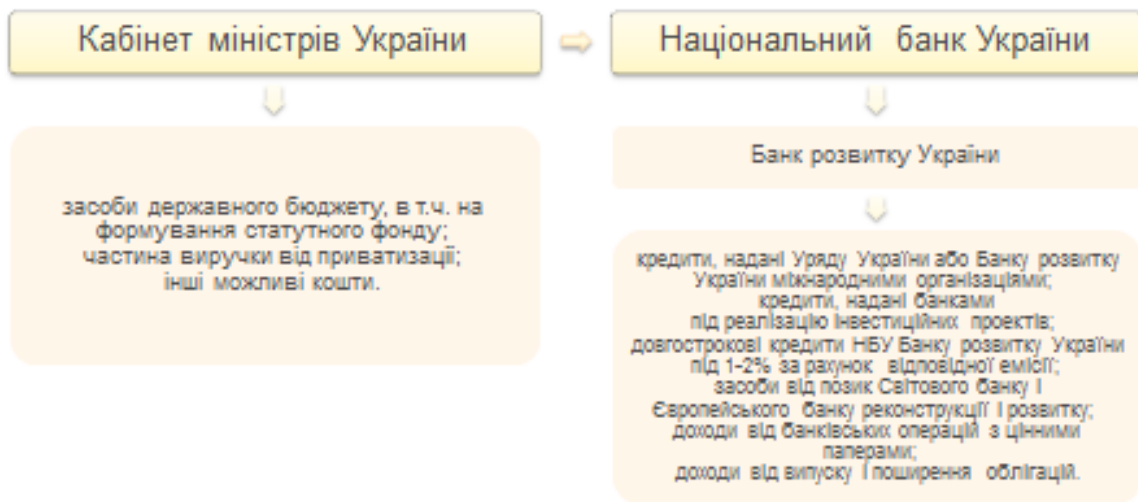

Рис.9

промисловості опрацьовані і ДУ « Інститут економіки та прогнозування НАН України», що сприятиме прискореному його запуску в роботу при прийнятті відповідного закону. А приймати його потрібно негайно!

На основі Банку розвитку України, як дієвого інструменту, можливо реалізувати сучасні механізми залучення широкого спектра можливих ресурсів - як внутрішніх , так і зарубіжних.

Можливі джерела коштів БР України:

-засоби державного бюджету, в т.ч. на формування статутного фонду;

-частина виручки від приватизації;

-кредити, надані Урядом України або БР України міжнародними організаціями економічного розвитку;

-кредити, надані банками під реалізацію інвестиційних проектів, програм;

-довгострокові кредити НБУ БР України під 1-2% за рахунок відповідної емісії;

-засоби від позик Світового банку і Європейського банку реконструкції і розвитку;

-доходи від банківських операцій з цінними паперами;

-доходи від випуску і поширення облігацій.

Значним за обсягом джерелом фінансування розвитку підприємств є амортизаційні відрахування, використання механізмів прискореної амортизації. В діючій амортизаційній моделі оновлення виробничих фондів в індустріальних країнах світу амортизація являється найбільшим постійним інвестиційним ресурсом, частка якого досягає 70% в загальних обсягах інвестицій в основний капітал. Потрібно сформулювати таку модель. Це потребує значних зусиль з формування механізмів створення і використання амортизаційних фондів, проведення переоцінки основного капіталу, забезпечення цільового використання амортизаційних нарахунків. Держава повинна очолити цю роботу. Створивши спеціалізовані інститути кредитно-фінансового забезпечення

підтримки експорту та імпортозаміщення, інвестиційної діяльності з необхідними сучасними механізмами довгострокового кредитування на прийнятних умовах, ми вперше наблизимо інституційні умови організації інвестиційного процесу до сучасного міжнародного рівня.

Для того, щоб ресурси зайшли на промисловий фінансовий ринок необхідно: оздоровити інвестиційний клімат. Але цього недостатньо. Треба провести системне вдосконалення правової бази для захисту інвесторів, мінімізації ризиків інвестиційної діяльності на внутрішньому ринку, розібратися з боргами підприємств, зі збитковими підприємствами, задіяти вільні ресурси банківської системи з урахуванням її «очищення» від неефективних банків.

Рушійною метою рішень НБУ повинен стати прогрес в економіці і підвищення рівня життя громадян (як це роблять ЦБ передових країн світу). Одним із способів вирішення цієї мети є забезпечення економіки дешевими довгими грошима, особливо для кредитування інвестицій в промислове виробництво. Важливим ресурсом для цього можуть бути: кошти отримані від проведення заходів з деофшоризації і детінізації бізнесу (за різними оцінками від 1991 року вивезено з України капіталу на суму близько 150 млрд. дол. США). За даними експертів, значний потенціал ресурсів складає недоотримання скритих податків і зборів в різних сферах, зокрема за рахунок податків зведеного бюджету, неправомірного відшкодування ПДВ, ввізного мита, акцизів тощо, а також приватизації. Слід вжити заходів щодо отримання цих коштів і використання їх для формування фонду розвитку промисловості України.

Комерційні банки відзначають високі ризики неповернення кредитів промисловими підприємствами. Необхідна системна робота щодо зниження ризиків кредитування. Це вимагає повсюдного проектного підходу і серйозної експертизи проектів.

За рахунок нових зарубіжних кредитів вирішити проблему збалансування державних фінансових ресурсів неможливо.

Прямі іноземні інвестиції в вітчизняну промисловість швидко зменшуються і чекати на позитивні зміни в цьому не має підстав. Покращити фінансовий стан країни можна при значному збільшенні фінансових результатів вітчизняної економіки, зокрема, за рахунок зростання виробництва і реалізації продукції промисловості і створення ефективної системи фінансового забезпечення прискореного розвитку промисловості, яка буде орієнтована на фінансування зростання виробництва, модернізацію, впровадження нових технологій і підвищення інвестиційної активності підприємств.

Реформування фінансово-кредитної системи неможливо без зміни позиціонування Національного банку України (НБУ) в системі забезпечення економічного розвитку країни. Необхідно законодавчо підвищити його відповідальність за ефективний економічний розвиток країни і, відповідно до цього, формування сприятливих умов кредитування розвитку реального сектора економіки, рівень монетизації економіки, умови рефінансування банків під інвестиційні програми і проекти, використання ефективних механізмів для цього, проблеми валютного регулювання, експортно-імпоротної діяльності повинні стати для нього пріоритетними.

Практично всі приклади «економічного дива» країн, яким вдалося за короткий час досягти стрімкого економічного зростання, базувалися на гнучких багатоканальних системах управління рухом грошей, виходячи з перспективних напрямків зростання, пріоритетів, завдань, які необхідно вирішувати для успішного економічного розвитку. Основний відмінний елемент - довгострокові дешеві кредити, орієнтовані на проблеми розвитку виробництва, при забезпеченні жорсткого контролю за цільовим використанням коштів на всіх етапах інвестиційного процесу. Світові економічні країни-лідери перейшли до активного використання грошей як інструменту промислової політики. Раніше перехід на новий технологічний уклад йшов через збільшення державних витрат і фінансувався за рахунок дефіцитів бюджетів. Сьогодні - більше за рахунок зростання

емісії.

В економічних умовах, що склалися в Україні, при реформуванні системи кредитно-фінансового забезпечення розвитку промисловості, наголошуючи на необхідності активного залучення всіх існуючих і нових джерел ресурсів і механізмів фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств, слід звернути увагу на використання для цих цілей ресурсів, що виділяються НБУ України для рефінансування Банку розвитку України, Державної інноваційної компанії та Ексімбанку і інших спеціально уповноважених для цього банків, в т.ч. за рахунок емісії. Мова йде про перехід до фінансово-кредитної політики, близької до європейського, американського, японського, китайського досвіду. При цьому для Національних проектів Кабінет Міністрів України одночасно може проводити випуск боргових облігацій внутрішньої позики на відповідну суму з прибутковістю 1-2%, терміном до 20 років. Звичайно, така політика вимагає чіткого управління рухом грошей.

За умови жорсткого контролю за цільовим використанням коштів, вплив грошової емісії, здійсненої для надання

кредитів Банком розвитку України, на рівень інфляції може бути мінімальним, оскільки механізм їх використання забезпечує довгострокову відстрочку зростання готівково-грошового обігу. Ліва частина готівки надійде в обіг тільки після того, як фінансові ресурси пройдуть стадію інвестування, яка триватиме, принаймні, протягом реалізації інвестиційних проектів.

Система заходів, яку пропонуємо, не зможе працювати без об'єднання гнучкої кредитної пропозиції грошей, контролю за цільовим їх використанням і розуміння цілей і завдань, які стоять перед виробничим сектором щодо зростання виробництва, підвищення інвестицій, модернізації та освоєння нових технологій. Необхідно визначити пріоритети довгострокового економічного розвитку, спираючись на оцінку конкурентоспроможності та довгострокові науково-технічні прогнози.

Реформування діючої фінансово-кредитної системи є однією з найважливіших проблем, що вимагає невідкладного законодавчого вирішення для забезпечення сталого економічного розвитку країни.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ

У сучасній економіці всі загальнодержавні (національні) програмні документи повинні формуватися за участю та погодженням всіх зацікавлених сторін: держави, бізнесу (власників), громадянського суспільства. Це вимагає створення організаційно-правового механізму узгодження інтересів і відповідальності держави, бізнесу і представників громадянського суспільства на довгостроковій основі. Необхідно формувати у бізнесу прагнення до постійної взаємодії з наукою зі створення нових інноваційних технологічних рішень, використовувати для цього великий потенціал існуючих промислово-фінансових об'єднань.

Цим гарантується можливість:

-вироблення стратегії спільних дій по узгоджених напрямках;

-всебічного розгляду та погодження ступеня участі цих суб'єктів у конкретних проектах і програмах;

-об'єктивного визначення пріоритетів, напрямків, вартості та термінів виконання заходів.

Одночасно слід змінити підходи до взаємодії з міжнародними організаціями, що суттєво впливають на промисловість. Зокрема необхідно :

-змінити зобов'язання перед СОТ і ЄС - щодо захисту вітчизняного ринку та перед ЄС - щодо термінів переходу на міжнародні стандарти у промисловості;

-вивести роботу з МВФ та ЄБРР на новий (вищий) рівень, апробований багатьма країнами - за рахунок пропозиції кредитування цільових Національних проектів і програм розвитку (замість існуючої фрагментарної роботи без диференціації призначення кредитів). Такий підхід сприятиме отриманню цільових кредитів безпосередньо для інноваційного розвитку промисловості.

Реалізація державної промислової

політики, формування нової інституційної структури промисловості повинні вестися ринковими методами. Подальша приватизація державних підприємств, формування інтегрованих структур повинні враховувати зарубіжний досвід проведення такої роботи, що дозволить мінімізувати ризики її низьких результатів. При вирішенні завдань запуску і розвитку промисловості обов'язковим є врахування галузевої специфіки, наявних інноваційних напрацювань, стану ринків і можливих ресурсів. Необхідний комплексний системний підхід з орієнтацією на конкретні прийняті пріоритетні Національні проекти. Важливими при цьому, є пріоритети розвитку по галузях і видах інновацій, а також ємність і географія ринків

РЕФОРМУВАННЯ УКЛАДНОСТІ ПРОМИСЛОВОСТІ

Наша промисловість має доіндустріальну і індустріальну укладність з фрагментами постіндустріальних укладів. Мілкодисперсна дворівнева структура цих укладів, практично без належної внутрішньої і зовнішньої інтеграції, є розбалансованою за параметрами основної та допоміжної діяльності. Така структура поступається оптимально структурованим утворенням інших країн за ефективністю діяльності і рівнем потенціалу розвитку. Інтегральні формування здатні реалізувати повні інноваційно-інвестиційні цикли, в Україні практично відсутні. Нам необхідно створювати вертикально, горизонтально і комплексно інтегровані структури. Потрібна подальша робота, особливо з пріоритетних напрямів у сфері критичних технологій і ОПК. Перспективним є формування горизонтально інтегрованих структур-кластерів, перш за все, в енергетичному, транспортному та сільськогосподарському машинобудуванні. При цьому слід звернути увагу на достатню функціональну повноту цих утворень, здатність здійснювати повні інноваційно-інвестиційні цикли, що вимагає комплексної інтеграції суб'єктів інноваційно промислово - фінансової діяльності. Належить створити умови для інтеграції існуючих підприємств у більш потужні структури, здатні брати на себе завдання успішного конкурування на

зовнішніх і внутрішньому ринках. Одночасно слід прискорювати формування нових повноцінних інноваційно-орієнтованих структур.

Актуальним завданням є трансформація існуючих великих монополій з стану олігархічних структур в сучасні промислово-фінансові групи з великим потенціалом розвитку, постійно взаємодіючих з наукою по створенню нових інноваційних технологічних рішень і продуктів, інтегруючих свою корпоративну політику з державною. Інституційно - структурна будова промисловості має стати сучасною.

Для цього вона повинна перетворитися з фрагментарного в цілісний, інтегрований у світове виробництво комплекс, здатний до високорентабельної діяльності та саморозвитку, який поєднує збалансовані потребами зовнішніх і внутрішнього ринків, системно структуровані галузеві формування, відповідає вимогам екології та енергозбереження. Нова структура комплексу повинна стати триланковою, містити вертикально і горизонтально інтегровані об'єднання, відповідати загальній схемі інституціональних перетворень у промисловості.

Третьою, середньої - має стати ланка інтегральних утворень: корпорацій, об'єднань, холдингів, концернів, кластерів. Серед нових елементів структури - технопарки, технологічні інкубатори, R & D-центри, венчурні фірми, фінансові та страхові структури.

Необхідно створити фонд інноваційного

розвитку промисловості.

При такій структурі з'являється можливість вирішувати важливі завдання розвитку - фінансувати наукові дослідження, впроваджувати інновації та здійснювати розширене відтворення інновацій. Очевидно, що для цього треба допрацювати нормативно-правову базу.

РОЗШИРЕННЯ РИНКІВ

Розширення ринків повинне охоплювати як внутрішній, так і зовнішній сектори.

Для забезпечення розширення внутрішнього ринку потрібна реалізація нормативно-правових заходів. В той же час розширення зовнішніх ринків вимагає зміни підходів до організації зовнішньо-економічної діяльності, а також підходів до організації інноваційного розвитку промисловості та формування необхідної продуктової стратегії, заходів технічної політики, енергоефективності та інших, спрямованих на підвищення конкурентоздатності

промислових товарів і послуг на світових ринках.

Загальна структура заходів з цього питання наведена на рис.10.

Необхідно прийняти законодавчі акти, які спрямують виробничу політику промислових підприємств на першочергове задоволення потреб внутрішнього ринку конкурентоспроможною продукцією, а соціальну політику – на першочергову закупівлю вітчизняних товарів.

Розширення ринків

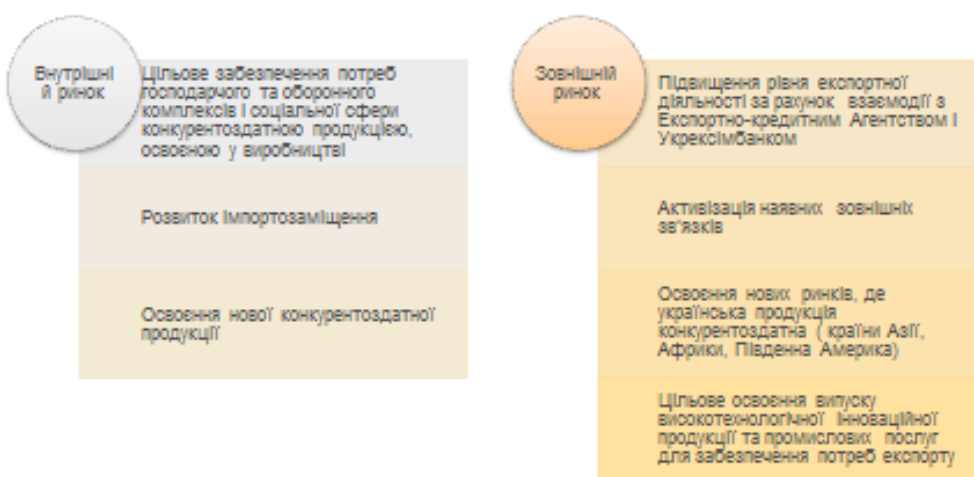

Рис.10

СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ ПРИСКОРЕНОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Критичний стан промисловості і необхідність якнайшвидшого виходу економіки України на рівень сталого розвитку вимагають, щоб в промисловості була створена сучасна система прискореного інноваційного розвитку з достатньо повним набором інституційних складових.

Вона повинна відповідати умовам вищої продуктивності і якості. Принципи, які повинні при цьому дотримуватися : системність, паралельна конвеєрна робота, новий підхід до створення інновацій (перехід від випадкового винаходу нових видів і типів техніки до регулярного, планового синтезу на основі нової системи інженерних знань, розробленої в Україні). Вона повинна реалізувати виділені стратегічні пріоритети та забезпечувати збільшення інтелектуальної, інноваційної складової в ланцюгах доданої вартості за рахунок технологій 5-6-го технологічних укладів.

Загальна структура системи прискореного інноваційного розвитку наведена на рис.11.

Очевидно, що інноваційна стратегія повинна бути узгоджена зі стратегіями розвитку всіх реальних секторів економіки.

Необхідно відродити те позитивне, що було в інноваційній політиці країни, але з урахуванням сучасних підходів.

Стратегія інноваційного розвитку промисловості не може бути галузевої і реалізуватися без проектного підходу. Тим більше, що національні цілі сталого розвитку орієнтують на впровадження інноваційних технологій у всіх основних секторах економіки. Розвинути і впровадити інноваційну політику в промисловості, яка зможе змінити наявні уклади життя на креативно-інноваційні - це головне завдання інноваційного розвитку промислового комплексу в поєднанні з суміжними секторами науки і економіки України.

У наукових організаціях (ВНЗ, НАНУ, галузевих академіях і інститутах, наукових асоціаціях, багатьох підприємствах) сумарно вже є кілька тисяч інноваційних проектів, над втіленням частини з яких в різних галузях зараз ведеться робота. Труднощі є, перш за все, не у створенні, а в реалізації інновацій. Це пов'язано з розривом в Україні належних зв'язків між наукою (академічною, ВУЗівською), промисловими і фінансовими інституціями. В рамках системи прискореного інноваційного розвитку промисловості

Система прискореного інноваційного розвитку промисловості

Рис.11

важливе формування вдосконаленої системи наукового та інформаційного забезпечення. Вкрай необхідно відродити ланку галузевої науки. Сьогодні вона майже ліквідована. Слід створити національний науковий центр розвитку промисловості (ННЦ) і систему наукових центрів (філій ННЦ) по комплексах галузей, на які покласти завдання розробки стратегічних і технологічних прогнозів, координації виконання стратегічно важливих проектів, інтеграції в галузеві, макроекономічні і глобальні технології розробок НАН, інших академій, галузевих інститутів, вищих навчальних закладів та інших суб'єктів науково інноваційної діяльності.

Необхідно змінити підходи до функціонування галузевої науки, створити умови для трансформації фундаментальних розробок в прикладні інновації за пріоритетними напрямками розвитку країни. Промисловість повинна мати довгострокові партнерські відносини з науковими організаціями та новими інноваційними структурами (технопарками, науковими парками, технологічними інкубаторами, R & D- центрами та ін.).

Створення інноваційної інфраструктури для промисловості означає, крім створення системи її наукового забезпечення, формування міжнародно визнаної сертифікації продукції та послуг, формування власне ринкової інноваційної інфраструктури (бірж інновацій, майданчиків комунікацій і т.д.), формування повної фінансової структури (банки, фонди, страхові компанії), а також надійної системи роботи з інтелектуальною власністю (перш за все- її захисту, комерціалізації та введення в господарський обіг, в т.ч. - на

експорт). Інформаційна інфраструктура промисловості повинна бути інтегральною і забезпечувати доступ до всіх баз даних по інноваційним розробкам, станів ринків, досягненням вчених, винахідників і новаторів в рамках світового законодавства.

Україні необхідне прискорене формування інноваційних структур для розвитку промисловості. Найбільшого поширення набули індустриальні та технологічні парки. Однак, в рамках існуючого законодавства вони малоефективні, інституціонально не в змозі вирішувати великі завдання розвитку промисловості. Тут необхідно привести законодавство у відповідність зі світовими зразками. Але цього недостатньо, адже кредитно-фінансова система не дозволяє отримати на прийнятних умовах ресурси для створення середніх і, тим більше, великих виробництв. Тому проблему таких парків необхідно вирішувати в комплексі з реформуванням фінансово-кредитної системи.

Досвід країн, які зуміли швидко наростити лідерний промисловий потенціал, показує необхідність створення вільних економічних мереж - майданчиків (BEM) під нові інноваційні висококонкурентні виробництва. Туди спрямовуються інвестиції. Ці мережі (площадки) можуть відповідати наявним в Україні конкурентним інноваційним науковим і промисловим напрацюванням, по яких розширюються внутрішні і міжнародні ринки. Відповідно пріоритетним напрямкам розвитку промисловості, такі майданчики, з'єднані в цілісну мережу, можуть бути ефективними для організації виробництв інноваційної продукції.

ТЕХНІЧНА ПОЛІТИКА

Нова технічна політика повинна підвищити свій рівень за рахунок гармонізації нормативної бази з міжнародними і європейськими стандартами, переходу на розробку і організацію виробництва багатовимірних систем машин, впровадження системної уніфікації і модульної побудови техніки,

повноцінного дизайну і ергономічного відпрацювання продукції. Треба докорінно змінити принципи проектування техніки. Те, що ми зараз маємо, веде до збільшення нормативних витрат у виробництві та експлуатації, не забезпечує конкурентоспроможності продукції. Потрібно навчити інженерів створювати

Нова технічна політика

Рис.12

нові види і типи техніки відповідно до прогнозів розвитку економіки та потреб ринку. Побудова її з використанням кращої елементної бази, що відповідає світовим стандартам - нагальна потреба життя. Для цього необхідні зміни в інженерній освіті, особливо - по методах проектування об'єктів. Треба йти не від досягнутого, а від потрібного, з урахуванням перспектив розвитку.

Одночасно, власне у виробництві, технічна політика повинна сприяти покращенню умов праці, якості продукції,

продуктивності та енергоефективності .

Необхідна спрямованість стимулів на своєчасне оновлення виробничих потужностей, впровадженню інноваційних технологій вищих технологічних укладів. Для цього повинні бути сформовані сприятливі умови, особливо за рахунок вдосконалення нормативних засад амортизаційної політики.

Структура змін в технічній політиці наведена на рис.12.

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРОМИСЛОВИМ КОМПЛЕКСОМ

Складність і багатоплановість завдань, які необхідно вирішувати в процесі системного реформування промисловості вимагає досить професійного формування положень державної промислової політики і спеціальних компетенцій кадрів, які здійснюють цю діяльність. Це перш за все ведення всіх питань, пов'язаних з розвитком промислового комплексу. Тут ключове місце займає проектний синтез сценаріїв розвитку ситуацій у споживачів і виробників

промислової продукції, оцінка їх наслідків та вибір оптимальних варіантів, аналітична та прогнозна діяльність по секторах і галузях промисловості, ринків і тенденцій розвитку потреб, моделювання, розрахунок та вироблення пропозицій щодо формування оптимальних нормативно - правових актів, координація дій численних суб'єктів, в тому числі суміжних галузей, пов'язаних з промисловістю, вироблення і задіяння механізмів, спрямованих на ефективну

реалізацію інноваційної по всьому спектру державної промислової політики в умовах перехідного періоду, ведення маркетингових досліджень і відстеження перспектив науково-технічного прогресу за критичними напрямками розвитку промислового комплексу, визначення стратегічно важливих технологій, формування та реалізація Національних проектів за пріоритетними напрямами, розвиток зовнішніх і внутрішнього ринків промислової продукції та інші.

Вирішувати такі завдання може тільки вищий орган державного управління нового, сучасного типу – Міністерство промисловості (рис.13).

Спеціалізоване Міністерство промисловості повинно зосередити свої зусилля не тільки на технологічно-виробничих напрямках, а й на інвестиційному забезпеченні розвитку зазначених стратегічних напрямків через управління системою формування та реалізації Національних проектів, розвитку зовнішніх і внутрішнього ринків промислової продукції, ефективного нормативно-

правового забезпечення, впровадження найновітніших технологій.

У бюджеті країни повинен бути розділ - розвиток промисловості, а в промисловості - фонд інноваційного розвитку промисловості. Зміна загальної структури ринкового управління повинно зачіпати також системи управління підприємствами. Вони повинні бути сучасними.

Управління державною промисловою політикою має вестися на основі нових оціночних показників. В сьогоднішніх умовах традиційні показники оцінки матеріального виробництва перестають відображати якісну сторону економічної динаміки, а просте господарське зростання вже не може забезпечити його стабільність і комплексний розвиток. Більш ефективним, стимулюючим до динамічного інноваційного розвитку міг би бути показник перспективної конкурентоспроможності, який визначається рівнем новизни і наукоємності продукції, включав би показники зростання вартості, доданої обробкою, рентабельності та структури активів, матеріало- і енергоефективності,

Основні функції Міністерства промисловості

Рис.13

інноваційної активності. Це буде сприяти розвитку. переходу до стратегії інноваційного

КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Внаслідок переходу на більш високі технологічні уклади вимоги до кадрів будуть рости. Збільшиться попит на висококваліфіковані кадри, які володіють кількома компетенціями на стику інженерії, IT і робочих навичок. Це необхідно враховувати системі їх підготовки та підвищення кваліфікації.

Зараз треба активно вести роботи по гармонізації системи освіти до вимог промисловості, розробці як нових професійних стандартів, так і нових освітніх стандартів на їх основі. Основне завдання - узгодити вимоги промисловості і системи освіти. Її рішення - багатоваріантне, по-різному вирішується на рівні держави і підприємств - від централізованої системи - до корпоративної підготовки кадрів під свої потреби. Тут необхідний вибір оптимального рішення. Треба мотивувати підприємства більш якісно працювати з кадрами і транслювати кращий досвід.

Важливо, щоб система освіти охоплювала безперервною освітою всіх рівнів промислових кадрових ієрархій, від робочих до генеральних конструкторів.

Особливе значення має всеосяжна креативна підготовка генеральних конструкторів - осіб, що направляють розвиток цілих галузей (підгалузей), і тому надають максимальний вплив на інноваційний їх розвиток. Для отримання інноваторами випереджальних знань необхідно переходити на фундаменталізовану форму інженерних наук. Тут Україна має в своєму розпорядженні необхідні напрацювання.

Необхідно не втрачати, відновити зв'язки з фахівцями дуже важливих робочих і інженерних спеціальностей, які залишили підприємства - для можливого повернення їх при відновленні стабільної їх роботи. Для закріплення молодих фахівців необхідно розробити і прийняти Державну програму, що передбачає практичне вирішення питань житла, розміру зарплати, перспектив зростання.

Надзвичайно важливо звернути серйозну увагу на підвищення рівня професійної відповідності державних службовців - працівників міністерств і відомств. Те що є зараз не можна залишати без змін.

ПОТРІБНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРОМИСЛОВОСТІ

Нова промислова політика, що визначається положеннями цієї стратегії реіндустріалізації, повинна орієнтуватись на наведені в таблиці 2 існуючі в Україні, у промислово розвинених країнах (ЕС, США, Японія, Корея та інші) та потрібні Україні показники (характеристики) інноваційного промислового розвитку.

промисловості визначені з врахуванням змін відповідних показників у розвинених країнах за час реалізації заходів згідно запропонованої стратегії.

Як витікає з таблиці 2, досягнення вказаних значень показників вітчизняної промисловості повинне вивести Україну у

Потрібні значення характеристик число промислово розвинених країн.

Основні характеристики промисловості

Таблиця 2.

№ п/ п	Характеристики	Одиниця виміру	Значення характеристик		
			Наявні	У передових країнах	Потрібні
1	Кількість працюючих	млн. осіб	2,9	-	7-8
2.	Валовий внутрішній продукт	млрд. дол.	100	-	1000
1.	Кількість інноваційно-активних підприємств	%	7 – 8	60 - 70	70 – 75
2.	Рівень новизни інновацій: - діапазон значень - середній по галузі	одиниць	1 – 4 2,64	3 - 7 3,5 – 5,0	4 – 7 5,0 – 5,5
3.	Масштабність інновацій (ієрархічний рівень в структурі елементів техносфери)	-	Система машин	Від системи машин до глобальних систем	Від системи машин до глобальних систем
4.	Рівень рентабельності інновацій	%	15 – 30	60 - 300	60 – 400
5.	Обсяги використання підприємницьких стратегій: • сировинні • копіювальні • лідерні • проривні	%	45 52 3 0	0 20 70 10	3 20 68 10
6.	Обсяги інвестицій в інновації різних технологічних укладів: • третій • четвертий • п'ятий • шостий • сьомий	%	70 25 5 0 0	0 10 65 15 10	0 10 55 25 10

ЗАГАЛЬНИЙ АЛГОРИТМ РЕФОРМУВАННЯ

Для досягнення швидких позитивних змін промисловості важливо сформувати програму невідкладних першочергових заходів, реалізація яких переламає тенденцію розвитку на стабільно позитивну, з темпами зростання 7-10%, а в виробництвах високотехнологічної

продукції - 10-15%. Заходи повинні передбачати відновлення і нарощування виробництва промислової продукції, виходячи з потреб в ній господарського комплексу країни, імпортозаміщення, а також диверсифікацію і істотне нарощування

експорту, здійснення кроків по підвищенню конкурентоспроможності продукції за рахунок інноваційних технологічних і організаційно-економічних рішень.

Необхідно зменшення економічного тиску на виробників продукції. В умовах значного падіння промислового виробництва і зменшення обсягів роботи з обслуговування промисловості енергетичними і транспортними монополіями рішення про підвищення тарифів на їх послуги для промисловості слід приймати тільки після відповідного аудиту.

Серед першочергових заходів необхідно передбачити активізацію діяльності посольств і торговельних представництв по розширенню ринків збуту вітчизняної продукції. МЗС, Мінекономрозвитку, галузеві міністерства повинні забезпечити формування чітких завдань, організувати ефективну взаємодію торговельних представництв з підрозділами центральних органів виконавчої влади, підприємствами. Необхідно максимально використовувати можливості зарубіжних державних установ і партнерів по бізнесу для якнайшвидшого формування системи сертифікаційних центрів. Слід сконцентрувати увагу на пошуку нових ринків, де наша промислова продукція буде конкурентоспроможною. Це ринки Африки, Азії, Південної Америки. Важливим є розширення поставок продукції на традиційні ринки СНД, в т.ч. відповідно до чинних міжурядових угод.

Особливо важливим завданням є розробка комплексу заходів з нарощування експортного потенціалу України і підтримки імпортозаміщення, в тому числі завершення підготовки та початку роботи Експортно-кредитного агентства України (ЄКА) і розвитку Укрексімбанку, як спеціалізованих установ. Важливо також розпочати роботи по створенню системи експортного страхування і гарантування як кредитування, так і виконання експортних контрактів. Це дозволить задіяти сучасні механізми фінансової підтримки вітчизняних експортерів промислової продукції з високою доданою вартістю, включаючи і механізми страхування та гарантування.

У критичних для подальшого функціонування вітчизняної промисловості умовах необхідно по-іншому, більш цілеспрямовано використовувати можливості внутрішнього ринку не тільки як споживача промислової продукції, а як важливого чинника розвитку інших галузей і сфер економіки. В основу цього пропонується покласти забезпечення потреб господарського комплексу України: інфраструктури регіонів і міст, аграрного сектора, великих підприємств і виробничих об'єднань промисловості, будівництва, транспортної, енергетичної галузей, оборонного комплексу, силових відомств країни за рахунок продукції вітчизняних підприємств і їх об'єднань, виходячи з певного рівня комплектації галузей і сфер економіки та виробничих можливостей промислових підприємств з виробництва конкурентоспроможної продукції. Показовим прикладом тут може бути наступний. Львівський концерн «Електрон» спільно з рядом європейських підприємств випускає сучасні конкурентоспроможні трамваї. І при цьому в країні відбуваються закупівлі імпортних трамваїв, які не мають технічних переваг в порівнянні з львівським. Аналогічним чином йдуть справи по локомотивах, вагонах, тролейбусах, міських автобусах і багатьох інших видах техніки, яка випускається вітчизняними підприємствами і слід негайно вирішити проблему введення державного регулювання закупівель за бюджетні гроші іноземної техніки, аналоги якої випускаються підприємствами України.

Необхідно сформувати спеціальну Національну програму, в якій слід зосередити увагу на постачанні наукомістких, інноваційних зразків техніки, обладнання, агрегатів, іншої продукції на сприятливих умовах. Це створить принципову можливість відновлення виробництва багатьох видів промислової продукції. Необхідно ретельно готувати заходи щодо запуску в роботу виробництв, що простоюють. Позитивним прикладом є відновлення виробництва на високотехнологічному хімічному комплексі в м. Калуш після п'ятирічного простою. Його введення в експлуатацію показало, що, якщо на підприємстві збережені фахівці, існує порядок, грамотне і відповідальне керівництво - вирішити можна найскладнішу

задачу. Це додає впевненості у правильності запропонованого нами підходу щодо розвитку вітчизняної промисловості. Після визначення видів і обсягів продукції і можливостей вітчизняних підприємств, після узгоджень, вони будуть покладені в основу відповідних господарських договорів між підприємствами замовників і постачальників. На їх основі буде сформовано Національну програму, що затверджується Кабінетом Міністрів України.

Програму першочергових заходів з відновлення промислового виробництва для забезпечення потреб господарського комплексу країни, виходу економіки з кризового стану і подальшого її розвитку пропонується профінансувати за рахунок коштів спеціально сформованого ресурсу. Для цього, загальним рішенням Кабінету Міністрів України і Національного банку України за підтримки Президента України та Верховної Ради України консолідувати всі «вільні» кошти існуючих і нових можливих джерел ресурсів і механізми їх використання. Але, в нинішніх умовах, розраховувати треба, в першу чергу, на внутрішні сили. Особливу увагу слід звернути на використання можливостей вітчизняної банківської системи за рахунок ресурсів, що виділяються на рефінансування, Національним банком України, у тому числі за рахунок емісії, уповноваженим фінансовим установам (Банк розвитку України, який необхідно створити, Ексімбанк, Державна інноваційна компанія, Експортно-кредитне Агентство та ін.) на реалізацію затверджених Кабінетом Міністрів України Національних інноваційно-інвестиційних проектів та програм на попередньо визначених Кабінетом Міністрів України та Національним банком України, сприятливих умовах.

Для забезпечення надходження коштів строго за призначенням пропонується використання спеціальних інвестиційних

рахунків для всіх платежів за договорами реалізації прийнятої програми і узгодження планів фінансування міністерствами замовника і виробника. Чітке виконання правил і порядків використання виділених коштів строго на цілі програми, унеможливлення потрапляння їх в сферу спекулятивних валютних операцій, мінімізують ризики нецільового використання і зростання інфляції.

Реалізація програми першочергових заходів дозволить в значній мірі поліпшити забезпечення галузей і сфер економіки країни різноманітної конкурентоспроможною промисловою продукцією. Сукупний ефект від її використання в різних галузях економіки разом з ефектом в промисловості, істотно позитивно вплине на фінансові результати підприємств та загальний стан економіки.

Кабінет Міністрів і Національний банк України, прийнявши відповідні рішення по реалізації програми першочергових заходів, зроблять важливий і помітний крок для забезпечення динамічного економічного розвитку України.

Для всіх інновацій потрібні інвестиції. Тому потрібно невідкладно сформувати ефективну систему управління інвестиційними процесами в країні, яка є ключовою складовою промислової політики. Це, перш за все, створення об'єктивного порядку встановлення пріоритетів в галузях економіки, а також об'єктивного порядку відбору проектів. Необхідно визначитися, які з них треба розвивати на проектній або програмній основі і в якому часовому режимі.

Одночасно з програмою першочергових (невідкладних) заходів потрібно формувати програму середньо термінових заходів з урахуванням результатів реалізації програми першочергових заходів.

ВИМОГИ ДО ЗМІН НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ РЕФОРМУВАННЯ ПРОМИСЛОВОСТІ

Зазначені вище завдання можуть бути вирішені при кардинальній зміні законодавства про промисловість.

Необхідний Промисловий кодекс законів, де центральну роль мають відігравати Закон України про промисловість та Закон України

про державну (національну) промислову політику. До цього кодексу повинні входити також законодавчі акти, що врегулюють відносини промисловості з суміжними галузями (енергетичною, транспортною та іншими).

Промисловий кодекс повинен регулювати не тільки принципи засади будови, діяльності та комунікації промисловості, включаючи її статус в суспільстві, цілі і завдання розвитку, але й особливості формування і реалізації інноваційної державної (національної)

промислової політики і її найважливіших складових, відобразити специфіку управління промисловим комплексом в умовах глобалізації та інші аспекти.

Очевидно, що законодавчі нормативні акти повинні випереджати реформи. Але вони не можуть бути розроблені без відповідного різностороннього професіоналізму виконавців. Внаслідок цього потрібно якнайшвидше сформувати міжвідомчі робочі групи по підготовці проектів таких документів та підготувати програму змін законодавства.

ВИСНОВОК

Промисловість є ключовою ланкою сьогоденної організаційно-виробничої структури розвинених суспільств. Своім внеском в економіку і соціальну сферу вона може забезпечити необхідні інституційні та економічні передумови для динамічного розвитку держави і суспільства в цілому. Тому промисловість і державна промислова політика повинні позиціонуватися як найважливіші пріоритетні чинники національного значення.

Сформований історично в Україні один з найбільших в Європі промислових комплексів, після проведених трансформацій, в даний час не виконує і не може виконувати своєї призначеності в державі. Глибока системна криза, що вразила промисловість України, не є неминучою закономірністю. Вона породжена недостатньо обґрунтованими перетвореннями всієї виробничо-економічної та соціальної систем. Разом з тим, залишилися сектори виробничих потужностей, інфраструктури, кадрового потенціалу, набутий досвід створення технічних інновацій і роботи на внутрішньому і зовнішніх ринках, ряд об'єктивних конкурентних переваг України, які можуть бути об'єднані в цілісну систему, здатну здійснити реіндустріалізацію держави з урахуванням сучасних досягнень науково-технічного та суспільного прогресу, завдань входження її до числа не тільки великих, а й високорозвинених країн світу.

Вихід на траєкторію стійкого прискореного розвитку вітчизняного промислового комплексу вимагає глибокої виробничо-технологічної та структурної трансформації підприємств, робить необхідними зміни ставлення держави до його функціонування та розвитку, створення відповідної поточним і перспективним завданням нормативно-правової бази, формування ефективної системи фінансових інвестиційних потоків в промисловість, повноцінному об'єднанню науки і промисловості, продуманої його комплексної перебудови, активного задіяння малого і середнього бізнесу для вирішення пріоритетних завдань. Принциповим є необхідність створення сучасної банківсько-фінансової системи, здатної забезпечити ресурсами прискорений інноваційний розвиток промисловості, що використовує для цього найдосконаліші механізми і інструменти. Вимагає посилення ролі Національного банку України у формуванні необхідних змін. Слід також забезпечити системну взаємодію Кабінету міністрів України і Національного банку України щодо вироблення рішень як з питань макроекономіки, так і з питань фінансування розвитку промисловості, всього реального сектора економіки.

Як інструменти кредитного фінансування пріоритетних проектів можуть бути: Банк розвитку України, який треба створити, Державна інноваційна компанія, Ексімбанк,

Експортно-кредитне Агентство України, інші кредитно-фінансові спеціалізовані установи.

Випереджальний розвиток промисловості має стати пріоритетним завданням всіх державних органів і структур України та бізнесу в союзі з представниками громадянського суспільства.

Один з ключових заходів за цим напрямком-відтворення вищого державного органу управління інноваційним розвитком промисловості-Міністерства промисловості.

Реформування українського промислового комплексу не може проводитися шляхом прямого перенесення зарубіжних організаційних і технологічних рішень. Необхідне врахування особливостей країни, реального рівня її економічного розвитку, необхідних ресурсів і існуючого стану промисловості. Стратегією передбачена реалізація кількох етапів, включаючи етапи першочергових і короткострокових заходів, що дозволить в найкоротші терміни і з мінімальними витратами, запустити в роботу підприємства, з вільними виробничими потужностями для випуску продукції, яка має попит на внутрішньому і зовнішніх ринках, а також освоєння випуску нової продукції.

Основу інноваційного розвитку промислового комплексу України можуть скласти високотехнологічні виробництва провідних машинобудівних галузей, хімічної, металургійної, інших базових галузей, а також виробництва нових технологічних укладів - інноваційно-інформаційного приладобудування і штучного інтелекту, комп'ютерно-інтегрованих виробництв.

Важливою є участь українських підприємств у глобальних міжнародних проектах, серед яких проект по створенню полімодальної міжконтинентальної комплексної транспортно-логістичної системи, що дозволить їм активно працювати над створенням і впровадженням ряду виробництв високотехнологічної продукції.

Для вирішення проблеми реформування промислового комплексу - створення ефективних механізмів його взаємодії з

кредитно-фінансовою системою, необхідно активно задіяти апробовані підходи проектного методу, спираючись, перш за все, на внутрішні можливості країни. Треба створити фонд інноваційного розвитку промисловості.

Формування виробництв вищих технологічних укладів і врахування особливостей 4-й промислової революції, вимагає створення в промисловості потужної інноваційної системи з відродженням інституцій галузевої науки, технологічного забезпечення та підготовки кадрів з новим рівнем компетенцій.

За умови системного поєднання зусиль усіх зацікавлених учасників інноваційно-інвестиційного процесу в промисловості, під спрямовуючою роллю держави та комплексному підході в Україні може бути проведена ефективна реіндустріалізація, яка стане основою динамічного соціально-економічного розвитку країни.